

# VYCHOVATELSKÉ LISTY

☐☐ ČASOPIS PRO PAEDAGOGIKU A KRITIKU METHOD VYUČOVACÍCH. ☐☐

ŘÍDÍ KAREL TIRAY A DR. JOS. KRATOCHVIL.

## ☐☐ OBSAH: ☐☐

	Strana
<i>Jar. Kounický</i> : Nová doba a její snahy . . . . .	77
<i>Leopold Bartoš</i> : Vzpomínka na starou školu . . . . .	78
<i>Antonín Dražovský</i> : Z praxe pro praxi . . . . .	81
<i>Jan Studený</i> : Descartesův život a učení . . . . .	89
—i—: Paedagogika školských bratří . . . . .	97
<i>Dr. Ot. Tauber</i> : Zásady moderní paedagogiky . . . . .	99

### ROZHLEDY:

Vychovatelství . . . . .	105
Vyučování . . . . .	109
Rozhledy světem . . . . .	110
Rozhledy po katechetice . . . . .	111

### LITERATURA:

<i>Otto Wiulmann</i> : Úvodní díla filozofická z r. 1911 . . . . .	113
Nové spisy o dějinách filosofie . . . . .	113
Hlavní světové revue paedag. . . . .	113
<i>Dr. J. Kratochvil</i> : Úvod do filozofie . . . . .	114
<i>Václav Novotný</i> : České dějiny . . . . .	116

☐☐ NAKLADATEL ☐☐

KATOL. SPOLEK ČESKÝCH UČITELŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

---

---

## „Vychovatelské Listy“

---

---

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce července a srpna ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci ve Val. Meziříčí. :: Redakci vede Karel Tíray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel hluchoněmých ve Val. Meziříčí. :: Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici, která vyřizuje také reklamace.

---

---

Všecky příspěvky se honorují.

---

---

Tiskem Roberta Veselého ve Strážnici.

### Listárna administrace.

**P. T. p. přispívatele žádáme, by se přihlásili o honoráře z minulého ročníku, buď u administrace nebo u redakce.**

### Redakci byly zaslány spisy:

#### Z různých nakladatelství:

Péče o slabomyslné. Sbírký přednášek a rozprav vydávaných nákladem Dědictví Komenského v Praze. Prátelům slabých v lidské společnosti podává Ladislav Fediuk. Cena 60 hal. — Zájem o výchovu slabomyslných dítek se zvýšil v posledních letech netušenou měrou. Příčinou toho jest poznání podstaty slabomyslnosti vrozené i během života získané následkem nemocí a j. Knížka, která stručně podává přehled o příčinách, vývoji slabomyslnosti, o následcích a péči, aby se následkům předešlo, poslouží nejenom těm, kteří mají v rodině nebo ve svém okolí jednotlivce, stížené slabomyslností, ale i těm, kteří chtějí se o otázce výchovy neplnomyslných dětí informovati. Doporučujeme zvláště k přednáškám po českém venkově, kde mnohdy nacházejí slabomyslná individua místo péče, ústrkův a pohrdání.

Al. Hlavinka: Šťastné manželství. Poslední slovo ke snoubencům. Dvě krásně vypravené knížečky (pro ženicha a nevěstu), v nichž důstojným, dojmavým způsobem se promlouvá o vážnosti života a stavu manželského, jak naznačují názvy kapitol: 1. Úmysl. 2. Volba. 3. Pouť životem — svátosti. 4. Dvě stavovské svátosti. 5. Veliká svátost. 6. Nerozlučný svazek. 7. Boží požehnání. 8. Trojí známka křesťana. 9. Svátý pokoj. 10. Milovati se máte. Doporučujeme důst. farním úřadům jako památku na uzavření stavu manželského. Cena knížečky 10 h. (Nákladem R. Veselého ve Strážnici.)

Český rolník napříč Argentinou. Napsal Ferd. Klindera. Seš. 1. Právě vydaný sešit díla, jež jsme nedávno oznámili, příjemně nás překvapil jak svou úpravou a četnými obrázky, tak i textovým obsahem. Autor vypravuje pěkně a poutavě, líče jednak příčiny, jež vedly k vypravení znalců rakouských na studijní cestu do Argentiny, a popisuje zajímavě zatím jen cestu z Prahy do Hamburku, kdež vsedl na loď „Král Bedřich August“, kteráž po zajiždce do různých evropských přístavů dopravila ho ku břehům krásné a bohaté Argentiny. Doporučujeme svým čtenářům znova, aby si vyžádali 1. sešit na ukázkou u svého knihkupce neb u Ústředního zemědělského knihkupectví v Praze, Hybernská ul. 20.

„Po zarostlém chodníčku“ 10 drobných skladeb pro piano složil Leoš Janáček. Nakladatel A. Píša, knihkupec v Brně. Cena 4 K. Deset náladových skladeb, jež Leoš Janáček právě veřejnosti předkládá, naznačuje ráz i náladu, chcete-li program věty, případným nadpisem. Názvy jednotlivých skladeb jsou 1. Naše večery, 2. Lístek odvanutý, 3. Pojďte s námi, 4. Frýdecká Panna Maria, 5. Štěbetaly jak vlaštovičky, 6. Nelze domluvit, 7. Dobrou noc, 8. Tak neskonale úzko, 9. V pláči, 10. Sýček neodletěl. Skladatel v nich podává v hudebním proslovení své dávné memoiry, vzpomínky na krásné Valašsko, které působí milým, tklivým, přímo nevyslovitelným dojmem. Moravský ráz vtištěn jest jasně každé té skladbičce. Myšlénky jsou moravské. Mají všechny charakteristické snahy Janáčkovy tvorby a jsou výrazem naprosto určitě, od dnešní hudby se odlišující



BŘEZEN 1912.

ČÍSLO 3.

JAR. KOUNICKÝ:

## Nová doba a její snahy.

Doba dnešní jest dobou přechodní. Které však jsou příčiny přechodu a změny, již prožíváme? Na prvý pohled se zdá, že pokleslo střední niveau dnešní mravnosti. Vládne nepokoj, vrcholu nabývá zmatek a všeobecná anarchie. Co bylo, přestalo nás zajímati, co bude, nezdá se dosud dosti jasným. Staré autority jsou pohřbeny, nové hodnoty nejsou dosud dosti známy. Všeobecné utrpení vzrůstá.

A přece musejí někde zazářiti nová světla! Triumfy technické nemohou přece jediné uchvacovati svět. Vedle hmoty jest tu duch a žádá také svých práv. Čirá věda hledí tedy taktéž povznésti se k vrcholům pravdy, nestrannosti, snášlivosti, k obohacení rozumovému i mravnému. Filosofie přichází k velké synthese budoucna, k objektivnímu ocenění zdánlivých neshod, k synthese pravdy a dobra. Náboženství, jakožto vyšší aspirace lidstva k nejvyššímu ideálu Dobra, Lásky, a Pravdy, neupadá, ale šíří svou duchovní říši.

Ale přece jen propast mezi davem a duševní elitou hrozivě vzrůstá. Intelligence, nejsouc sama dosti jista ani sjednocena, vzdaluje se vůdcovství a neodvažuje se ukazovati lidu cesty pravdy a dobra. Využívají toho davoví polovzdělanci a svádí lid na bezcestí, loví v kalných vodách.

Nové vynálezy a nové potřeby, jež plodí, obrovská snaha po smíšení ras a národů, užší a snažší styk mezi všemi lidmi, rozšíření nových myšlenek, dobrých i špatných, zvětšená svoboda dnešních řádů politických a sociálních, největší nejistota zítřka, všeobecná soutěž, zvýšený boj o život — to vše zrodilo, za necelých padesát let, nový svět, nové poměry, na něž lidstvo nebylo dosti připraveno.

Oproti rozdělení práce sociální a neuvěřitelnému zvýšení potřeb individuálních, nepostavila se dosud nutná součinnost sociální, ovládnutí

sebe sama, dobrovolná obětavost, sebezápor, jenž jediné dovede vyrovnati sborcenou rovnováhu sil protichůdných. Nezoufejme však! Až více ještě vzroste pravý cit pro spravedlnost, až prohloubí se život fyziologický, psychický i sociální, až vrátí se lidstvo k opuštěným ideálům Kristovým, pak nastane velkolepá harmonie, toužený soulad.

Jest jasno, že vědy mathematické, fysické i chemické, jež zplodily pokroky průmyslové, nabyly dnes obliby vůči vědám duchovým: filosofii a sociologii. Ale přichází již řada na vědy duchové. Nadejdou dny, kdy energie sociální zmnohonásobíme podobně, jako dovedli jsme zmnohonásobiti síly přírodní. Přijde zajisté den, kdy individuum dovede využití svých sil k plodům nejvyšším. Jitřenka nové doby se probouzí. Zmaterialisovaná, hmotařská společnost střízliví a vrací se k pravdě. Nové proudy ve filosofii, biologii, psychologii, paedagogice, sociologii a vůbec na vrcholcích lidského myšlení a snah značí obrat.

Nad pouhými zákony hmoty vidíme týčiti se mocnější ještě zákony života. Z tiché práce filosofů, biologů, psychologů, sociologů rodí se povolna síť zákonů nového života, vyšší pojetí života, světlejší svoboda lidstva — ovládnutí hmoty duchem. Vše to pak neznačí pak nic jiného než hlubší, mocnější, skutečné prolnutí a prokvašení zásad Kristových v životě. Návrat ke Kristu, znovuzrození v Kristu, obrození zapadlých, v triumfech hmoty ideálů Kristových.

Kéž jen i český národ kráčí stejným krokem s novými proudy doby! Nezůstávejme stále o půl století pozadu! Překonejme již jednou materialism, ať ve formě monismu nebo positivismu; zbavme se chimery humanismu a hledme opravdu již jednou na vše „sub specie aeternitatis“. Nové myšlenky kulturní volají hlasem horoucím: Nuže vzhůru, sursum, nadešla hodina jedenáctá!

LEOPOLD BARTOŠ:

## Vzpomínka na starou školu.

(Kulturně historická črta.)

(Dokončení.)

### Protokol Nro. 6.

založený z příležitosti shromáždění venkovského školního učitelstva  
v okrese Vsetínském dne 13. prosince 1849.

Přítomni nížeapsaní.

Pojednání.

1. Jak daleko tyto dosavadní  
konference k vyplnění naší úlohy při-  
spívaly?

ad. 1. Přítomní oudové vzali při svých konferencích ohled svůj na mládež jim svěřenou a na sebe a uznali že jim z ohledu prvního vykonávání moci se nedostává aby uzavření svá při nynějších okolnostech ve skutek uvést mohli. V druhém ohledu nahlížejí oni že pro vzdálenost místa, nedostatek materiálních prostředků k výživě a jiné nepříznivé nahody tyto konference jim pro budoucnost držeti obtížné ano nemožné jest.

2. Jest-li a kdy by se tyto konference držeti měly?

ad. 2. Přítomní uznávají užitek a prospěch z těchto konferencí a v tom ohledu uzavřeli, aby tyto konference se držely, až nový pořádek uvedený bude a oni svá uzavření ve skutek budou moci uvést.

3. Má-li kdo z přítomných ještě něco k udání?

ad. 3. Nižádný.

S tímto se protokol uzavřel a od všech přítomných podepsal.

František Beránek, učitel z Howiezy.  
Johann Zapletal, učitel ze Zdiechowa.  
Václav Broš, učitel z Liptálu.  
Franta Jeřábek, učitel z Raušfky.  
Johann Dobeš, učitel z Pržna.  
Franz Malota, škol. pomocník.

Alexander Macha, školní dozorce.  
J. Mikulka, farář v Pržně.  
Viktorin Zlámal, Lok. Hošťálkov.  
Tomáš Hájek, kapláník Howězský.  
Franz. Čihal, kněz.  
Kašp. Vojáček, učitel ze Vsetína.  
Josef Zapletal, učitel z Hošťalkova.  
Damian Matura, učitel z Halenkova.

Laskavý čtenář, který z piety k zažloutlým těmto svědkům učitelského života v letech 1848 a 1849 trpělivě protokoly přečetl a jen poněkud se zamyslel, pozná, že z protokolů vane zcela jiný duch, než jaký zračí se ve slovech Havelkových na počátku mnou citovaných.

Protokoly mluví o veliké pili a horlivosti učitelstva vsetínského okresu, jakož i o jeho pochopení učitelského poslání. Lidé bez podobných vlastností nebyli by schopni takových obětí přinášeti! Kdo zná Valašsko z vlastní zkušenosti, ten učiní si jasný pojem o jeho schůdnosti před 60 lety. K tomu uvažme vzdálenost v protokolech jmenovaných míst od Vsetína: Nový Hrozenkov 21 km, Halenkov 15 km, Hovězí 7 km, Hošťálkov 12 km, Liptál 7 km, Pržno 7 km, Roušfka 16 km, Zděchov 15 km. Že za tehdejších neutěšených hmotných poměrů učitelstva nezbyvalo účastníkům schůze na cestu povozem,

možno si pomysli. Přes to nařiká předseda v druhém protokole na slabou účast.

Jak jest tomu dnes ?

V době, kdy komunikační prostředky jsou zcela jiné, v době neustálé „touhy po pokroku“ nařiká, ba i hromuje „Věstník“ na slabou účast organizovaných pp. kolegů na jejich schůzích spolkových, organizačních a c. k. zemský školní inspektor na VIII. zemské konferenci učitelské r. 1910 před tváří shromážděných zástupců hlavně pokrokového učitelstva pronáší tento výrok o úředních konferencích okresních:

„Okresní konference nekonají povinností, které jim byly vymezeny . . . Práce, která se v konferencích koná, podle mého přesvědčení rovná se nulle, nebo ne aspoň mnohem více . . . Páni inspektoři stěžovali si, že nemohou dostat řečníků, že učitelstvo se vůbec debat s účastníky nechce a že každý nejraději spěchá domů . . .“ Skutečný to „pokrok“ !

Z protokolů také není vidno, že by „starý učitel“ byl tvorem poddajným, snad otrokem „římské reakce“, která si přála, aby zůstal člověkem nevědomým a chudým. Naopak, jest zřejmo, že se stavem duchovním žil v oné ideální shodě, kterou zvláště Rais ve svých spisech tak velebí. Ovšem dá se předvídati, že nescházelo i případů porušení oné shody. Z toho nesmi se však vinit některý stav, ale podobné přehmaty dlužno připočítati na vrub jednotlivců, na účet lidské křehkosti.

Jak „římská reakce“ se snažila, by učitel zůstal chudým, vysvítá z toho, že kněží společně s učiteli dle 3. protokolu usnášejí se podati bez průtahu slavnému ministerium prosbu o zlepšení materiálních poměrů učitelstva zmíněného kraje.

Že by učitel tehdejší byl člověkem nevědomým, který vychovával lidi neuvědomělé, též těžko tvrditi. Či snad jeho starost o zlepšení návštěvy školy pocházela z nevědomosti učitelstva a ze snahy kněží udržovati lid v nevědomosti? A což péče o zřizování štěpnic, o poučování žáků v tomto oboru? Nevidí v tom laskavý čtenář opravdivou snahu probuditi v lidu pochopení pro důležité odvětví hospodářské, které mělo míti i značný vliv na zmírnění bídy chudého Valašska? Tak „stará škola“ z vlastního popudu bez „školních instruktorů“ a bez vyhlídky na pochvalný dekret nebo i peněžitou odměnu, pečovala o to, co se v pokrokovém světě považuje za vymoženost „moderní školy“ — o štěpařství.

Zde uvedené protokoly jsou a zůstanou svědkem veliké ideálnosti „starého učitele“ a jeho sice chudé, ale na ony doby vzorné školy, která snažila se konati plně svůj úkol. Podobná ideálnost jest bohužel dnes u pokrokového učitelstva pouze prázdňím zvukem v jeho vychloubačných ústech. Slyšeli jsme, kterak p. nadučitel Havlík na poslední zemské konferenci učitelské velebil ideálnost pokrokového učitelstva (za katolické učitelstvo jistě nemluvil!), an pravil: „Učitelstvo jest tak ideální, že koná svou těžkou a zodpovědnou práci s nadšením až do posledního sebezapření“.

Nechci se touto ideálností dlouho zabývati. Prostě jen pravím, že tento výrok byl vědomou lží, neboť jak slova, tak skutky pokrokového učitelstva

mluví o pravém pokroku. Slyšme, co praví organisovaný kol. Merta ve „Věstníku“, ročník IX., strana 1216.:

„Organisace naše má za přední povinnost, aby hájila stav. To se děje mimo přímou práci organisační, nepřímo obranou školy proti vlivům zpátečnickým, tedy politikou školskou a teprve na místě posledním zlepšováním method učebných.“ Dle toho ideálnost pokrokového učitelstva záleží v tom, že zlepšení metody, zlepšení práce školské klade na poslední místo svého působení, své činnosti. A což skutky? Zůstanu jen u zmíněného Valašska. Znáám tam vesnice, které mají 8—10 i více učitelů. Co by tito při svorné práci s knězem mohli dobrého pro vesnici, pro zapomenutý kraj učiniti! Tak tomu i jinde.

Jsem z duše povděčen veledúst. p. děkanovi za vzácnou ochotu, s kterou mi tyto originály zapůjčil a na obsah jejich upozornil. Pomocí nich podařilo se mi jistě učiniti třeba nepatrnou trhlinu do lživých, ne o vědu a pravdu se opírajících, ale zlobou a nepřátelstvím prosáklých řečí, které k tomu všemu byly částí universitních kursů učitelských.

Jen více podobných dokladů z minulosti „staré školy!“ Myslím však, že již tento nepatrný dokument potvrzuje, že „stará škola“ se „starým učitelem“ nebyla takovou, jak si ji obrazotvornost pokrokového učitele vytvořila. Ovoce „staré školy“ jsme viděli. Jaké bude ovoce školy, která chce býti každým coulem „volná“, ukáže snad již nedaleká budoucnost.

---

ANTONÍN DRAŽOVSKÝ:

## Z praxe pro praksi.

Velmi mnoho nacházíme v našich časopisech článků theoretických, směřujících k prohloubení vzdělání, k seznámení s ideovými proudy současné doby, málo však takových, které by sloužily okamžité potřebě dne. Jak radostně leckterý z mladších kolegů by sáhl po vhodném příkladu vyučovací hodiny, jak rád by znal způsob, jímž by snadně a rychle došel k cíli a přece nerad by se uchyloval o radu ke kolegům starším, často vyznavačům odchylného názoru světového. A konference? Tam obyčejně se chyba již učiněná pokárá, mnohdy dosti rohatým způsobem. Aby se chybám předcházelo, toho konečně nelze se domáhati. Kdo může znáti všechny možnosti klamu?

Dobře by tedy bylo, aby starší kollegové čas od času sdělili způsob učby toho, či onoho předmětu, té či oné jednotlivosti ve vyučování, ať už počtům nebo jazyku vyučovacím, či kterémukoliv předmětu školy obecné a měšťanské. Já letos míním uveřejnit něco ze zásob pravopisných cvičení. Nemíním tím podávati cvičebnici nějakou, ale pouze zásobu cviků. Potřebu toho cítí učitelé níže organisovaných škol, kde mají žáky až i 5 let v jedné třídě. Nemožno tu cviky rok od roku opakovati. Sice vyučování dopadne uboze. Žáci nám budou věty říkati spíše než my je vyslovíme. Dále poznamenávám, že zřetel tu беру k nejvyššímu stupni školy obecné rok 5—8.

Na počátku roku nutno zopakovati rozdělení slova a hlásky. Slova, v nichž píšeme y ve středosloví nutno dobře nacvičiti. Pokud se mé osoby týče cvičím je takto.

Po b píšeme uprostřed slova y ve slovech těchto :

býti, byl, bývá byt,  
příbytek, dobytek,  
bystrý, bylina, obyčej,  
býk, Bydžov, babyka, kobyla a ve slovech od těchto

slov odvozených.

Po l :

lysý, plyne, mlynář, mlýn,  
polykáme, blýská se, slyšíme,  
vzlykati a slýnouti,  
lýko, lýtko a ve slovech od těchto . . . . .

Po m :

my, myš, hmyz, mýti,  
mýdlo, mydlář, myslivec,  
myslí, zmýlí se, mýtiti,  
zamykati, dmýchatí a ve slovech . . . .

Po p :

pysk, pyšný, pytel, kopyto,  
třpytí se, zpytuje,  
pýřiti se, pykati a klopýtati,  
netopýr a slepýš a ve slovech . . . . .

Po s :

syn, syt,  
sýček, sýr,  
syrový, sypati,  
syčí, osychá,  
sýkora, sysel a ve slovech . . . . .

Po v :

vy, vyje, výská,  
zvykati, žvýkati, vysoký,  
vyprávěti, výr, vydra a ve slovech . . . . .

Po z :

brzy, jazyk, nazývá se a ve slovech . . . . .

Teď něco o cvičení.

Cviky píšeme s počátku roku na tabuli a zároveň do sešitů. Po krátké době napíše jen začáteční písmena na tabuli. Později postačí, když diktuje žák jeden zprvu po slabikách a pak po slovech. Potom nadiktují větu a žáci sborem zopakují a píší. Konečně nadiktují větu a žáci napíše bez opakování.



Opravu možno provést s počátku na tabuli. Ve druhých případech buď napiš slova pravopisně obtížnější na tabuli nebo dám přečísti diktát a žáci sami na slova obtížnější upozornují. Někdy opravují si sousedé navzájem — což má velikou důležitost, ale třeba dobré kázně. Možno to i zříditi tak, že schopnější žáci zároveň s učitelem označují chyby červeným inkoustem. Označené chyby žáci opraví na konci diktátu. Diktát bez opravy jest bezcenný.

Nyní uvedu několik cviků. Nebude jich mnoho, poněvadž naučení této věci náleží střednímu stupni.

I a y po obojetných souhláskách.

b — y. **Přísloví.** Opatrnosti nikdy nezbyvá. Cizina rozum bystří. Kolik krajů, tolik obyčejů. Ze šatů se vidí obyčej lidí. Kolik měst tolik obyčejů jest, kolik vsí, tolik zvyklostí. Kdo chce v domě škody zbýti, nedej jiskře ohněm býti. Kde nescházím, nechci zbývati. Rozumu nikdy nazbyt. Nehledá štěstí komnaty boháčů, přečasto bydlí v světničce chudásů. Čistota v jídle a pití, činí dobré živobyti. Majetek zle nabytý, bývá huře pozbytý. Vyzvědači ubíhej a tlachače odbývej. Zlé býlí nejplennější.

b — i. **Přísloví.** Vyjde dílo na bílo. Čas ubíhá jako voda. Cizí hrouda ubíjí člověka. Jest věru věc těžká, pěstí zabiti ježka. U rolníka ruce černé a chlebiček bílý. Jmění po nitkách se sbírá a provazem vyvleče. Bída učí rozum.

### Kolové stavby.

Před dávnými časy stavěli si obyvatelé střední Evropy domy obyčejně dřevěné na vodami. Koly vražené do dna jezera nebo řeky tvořily pevný základ a na něm dům zbudován. Takové příbytky byly se břehem spojeny kmeny, nebo mosty zdvihačmi. Tak byli obyvatelé chráněni před dravou zvěří: medvědy, tygry, vlky, šakaly, a lvy. Zbytky takových staveb nacházejí se zvláště nad jezery švýcarskými. Dobytka tam nebylo. Jediný pes byl jejich domácím zvířetem.

l — y. **Přísloví.** S každým se raď, jednoho slyš. Slyš moudrých lidí rady. Kdo za dveřmi poslouchá, sám o sobě slýchá. Záviděl lysý holému. Na mlynáře voda dělá. Jaké obilí na mlýn sypeš, takové se mele. Vzala-li lýčí, zaplať řemenem. Nepleť se do cizího lýčí.

l — i. **Přísloví.** Kdo se nenají, ten se nenalíže. Kdo se chce zalíbiti každému, nezalíbí se žádnému. Nectno nedostáti slibu. Lísková masť divy tvoří. Když liška dříme, hled se kohoute. Na tvrdý špalek, tvrdý klín. Klín klínem se vyráží. Klín tesaři tovaryší. Lichvář duši hubí. Najde kovář uhlíře. Vzal-lis řemen, zaplať koží. Liška zůstane liškou, byť i krmena byla lvicí.

m — y. **Přísloví.** Jeden kocour stáda myší se nebojí. Kdo se blatem mývá, zamaže se. K šlechtné mysli nemá přístupu pomsta. Havranu mýdlo nepomůže. Ta myška už ztracena, se kterou kočka pohrává. Kočka myší nenechá, liška slepic, vlk ovec. Kolik hlav, tolik smyslů. Přemysli dobře, začni rychle, konej pilně. Z tváří, mysl září. Tiché vody břehy podmývají. Svět se mění a my v něm. Kde není kocour doma, mají myši hody. Jak se zhyzdíš jednou vadou, nesmyješ se vodou žádnou. Jinak smýšlejí lidé o nás, nežli my o sobě. Tím, že se mnozí mylí, není ještě zmenšena možnost omylu. Na co ve dne myslíš, o tom v noci sníš.

m — i. **Příslloví.** Člověk miní, Pán Bůh mění. Dvou smrtí nebude a jedné minouti nelze. Vzpomenouti milo, co před tím trápilo. Po práci milo odpočívati. Kdo mně loni bil, ten i dnes mi není mil. Ošklivá tvář zrcadla nemiluje. Kvapky mívají kapky. Spěch brzy umírá. Dluh z mísy jídá. K smíru srdce nezávírej.

**Myška.** Vyšla si myška na procházku. Zašla si do mydlárny a dívala se jak mydlář dělá mýdlo. Zalíbilo se jí tam. Mezi stohy mýdla zřídila si obydlí. Jenom v noci vycházela, aby si prohlédla vše dobře. Jednou přišla ke hromadě loje i dala se do něho a polykala ho po velikých kouscích. Ale zmýlila se. Z nenadání vyskočil z kouta mydlářův kocour a udělal konec jejímu hodování i životu.

p — y. **Příslloví.** Na pyšného čeká důlek, na kvapného kůlek. Pýcha peklem dýchá. V neštěstí nezoufej, ve štěstí nezpýchej. Bez rady nic nečin a po účinku nepykněš. Nešij pytle hedvábím. Jez dopolosyta, pij dopolopita, vyjdou ti na plno léta. Lepší hrst jistoty, než pytel naděje. Není dudka bez chocholky a hlupce bez pýchy. Dlužník, když vypůjčuje pýří se, když má opláceti, bledne. Nemůže se šidlo v pytli utajiti. Těžko člověku ve štěstí nezpýchatí. U rybníka v čistém písku, střelil lovec černou lysku. Chlapce udeřila sněhová koule, až mu na pysku vyskočila boule.

p — i. **Příslloví.** Dobrý malíř nápisu neklade. Na cestu nepospíchej, dříve rozpočítej. Strom se opírá o strom, člověk o člověka. K službě se nevtírej, požádán neodpírej. Kdo pospíší dává dvakrát. Pilník s železa rez stírá. Čím kdo více pije, tím více žízni. Kdo se chytne ptačího pisku, nedojde žádného zisku. Ještě vlka nezabili a už mu na kůži pili.

s — y. **Příslloví.** Ač žebrák syt, ale mošna nesyta. Bez matky není syna, bez platu čeledína. Jaký otec, taký syn, jaký komín, taký dým, jaký peň, taký klín. Marno kamenu do klína slzy sypati. Obilí se sýpký na sypku klid v osmi nedělích. Nemohou býti vlci syti a kozy cely. Štěstí se trousí a neštěstí se sype. Kdo zlosynům promíjí, dobrých ubíjí. Sova sýkoře hlavatých nadává. Sytý vlk se spokojí, lakomec nikdy. Sytý lačnému nerozumí. Kolik děr, tolik systů. Syta-li myš, hořká jí mouka. Syt jsa, chleba neodhod. Štastni nebývají, rozumu pozbývají, jimž plnou hrstí sypává se štěstí.

s — i. **Příslloví.** Těžko v kleci slavíku, volněji mu v lesíku. Bratr bratru jako silná věže. Co je po síle, když není píle. Dokud síla, hledme díla, by památka po nás zbyla.

v — y. **Příslloví.** Zvykej pořádku, ujdeš zmatku na statku. Šetrnost jistý výdělek. Bůh vysoko, ale vidí daleko. Dobrý čím povýšennější, tím lidu milejší. Kdo chce s vlky býti, musí s nimi výtí. Zvyk má železnou košili. Jaká služba, taková výslužka. Kdo vysoko létá, nízko sedá. Čím výše vystoupíš, tím širší rozhled. Než špatně orati, raději vypřahati. Hlad a práce výborné koření. Když jest dobře, nevýskej, když jest zle, netřískej. Kdo hrozí, vystříhá. Zvyk zvykem se přemáhá. Z pusté stodoly vyletí sova, z hloupého člověka, hloupá slova. Lépe vydělati na blátě, než prodělati na zlatě. Otcova kletba vysušuje, matčina z kořene vyvracuje. Zvyk jest největší mocí.

v — i. **Příslloví.** Po niti klubka se doviješ. Vinen medvěd, že krávu, snědl, vinna kráva, že do lesa šla. Jez co ti dají, odpovídej, když se ptají.

Pozdě klec zavíratí, když ptáci vylétali. Jedno minouti, druhé svinouti, třetího tak nechati — nejlepší cesta ku pokoji. Koho nám třeba, víme hned, jak mu říkají. Chvále cizí večere, otvírej také sám dvěře. Závist dávno před námi se zrodila. Není štěstí bez závisti. Žebrák žebrákovi závidí. Záviděl lysý holému. Železo rez sežírá a závistník od závisti umírá. Smrt v trampotách vzýváme a když přijde zavíráme.

z — y. **Přísloví.** Zvykne-li vlk do stáda ovec choditi, tam bude brzy po stádu veta. Na jazyku mozolů nebývá. Smrt v trampotách vzýváme a když přijde zavíráme. Jazyk bez kostí, ale kosti láme. Prázdný sud nejvíce se ozývá. Trpí sýček za svůj jazýček. Boha vzývej, sám ruky přikládej!

z — i. **Přísloví.** Hledej sobě zisku bez jiných nátisků.

### Vzor „had“.

**Na jaře.** Na jaře se všude probouzí nový život. Na dvoře se vesele prohánějí psi a pyšně si vykračují pávi. Pluhy tažené voly kypří půdu. V nově vyoraných brázdách hledají konipasi červy. Z nedalekých hájů slyšeti kosa a divoké holuby. Krutihlavi, datli a strakapůdi prohlížejí kůru nemocných stromů a ničí škodný hmyz. V křovinách se ozývají tetřevi, kteří tak často bývají pronásledováni jestřáby, orly a sokoly.

**Šelmy.** K šelmám počítáme lvy, tygry, pardaly, rysy, ale také psy a kočky. Z větších šelem rysi, vlci a medvědi dosud v Evropě na několika místech se zdržují. Obyvatelé krajín jižních bývají často ohrožováni lvy a tygry. Lvi bývali kdysi i v Turecku a Řecku málo vzácní, ale v prvních dobách po Kristu byli vyhubeni. Tenkrát mnoho šelem potřebovali Římané ke hrám. Při nich zápasili lvi s pardaly a tygry a často i s lidmi.

**Nepřátelé lidských příbytků.** Pravou trýzní v mnohých obydlích jsou rusi a švábi a to proto, že se velmi hmyz tento rozmnožuje. Rusi a švábi se nejraději skrývají v komínech, pod podlahou ano i ve štěrbinách nábytku. Nepříjemný tento hmyz, rusy i šváby, nejspíše ještě vyžene z obydlí čistota a bedlivost hospodyně. Mnohem nebezpečnější než rusi a švábi jsou pilousi. Často byly celé zásoby obilí na zimu pilousy zničeny. Larvy jejich jež vypadají jako červi, živí se moukou v obilných zrnech.

**Přísloví.** Pečení holubi, neletí do huby. Kde maso, tam psi. Nepřizývej vlka ku pomoci na psy. Proto štika v řece, by karasi nedřímali. Dobrá psovi mouha. I dobrému kocourovi myš někdy uklouzne. Aj volaři, volaři, kde jste voly pásli?

### Vzor „oráč“.

**O obyvatelích země.** S černými obyvateli střední Afriky setkal se první Herodot. Španělé první se uviděli s rudými obyvateli Ameriky po návratu Kolumbově. Bílému obyvateli Evropy nejvíce jest podoben žlutý obyvatel Asie. U nás jen velmi zřídka setkáme se s hnědými obyvateli ostrovů asijských.

**O cestovatelích.** Mnohé neznámé země byly objeveny četnými cestovateli. Takovými cestovateli byli Kolumbus, Cook, Holub. Lvi, pardali a jiná

dravá zvířata ohrožovala jejich život. Často musili svádět boje s veliteli nevzdělaných národů. Oni sami pak byli prvními nositeli evropské vzdělanosti v oněch krajích.

**O velikých podmanitelích.** Mezi králi a panovníky našli se mnozí, kteří rozsáhlé říše si založili. Nade všemi obyvateli Malé Asie až po veliké řeky indické vládl kdysi Alexander. Mezi obyvateli Mongolska shledávají se cestovatelé s velebiteli a oslavovateli velikého chána Temudžina. A v Evropě mnohému spisovateli dal ke spisu látku život slavného Napoleona. Mnozí lidé mohli by býti těmito slavnými dobyvateli poučeni, že práce a vytrvalost jsou nejlepšími, ale také nejpřísnějšími učiteli života.

**Přísloví o přátelích.** Přítel příteli hrad staví, nepřítel nepříteli rakev teše. Člověk na jednom Bohu dosti má, ale ne na jednom příteli. Nehraď se plotem, ale přáteli. Přítel za bratra. Za štěstím jdou přátelé. Drž se nové cesty a starého přítele. Vol přítele po své myslí. Nezakládej si na stu zlatých, ale na stu přátelích. Starému domu a novému příteli nelze příliš důvěřovati.

### Vzor „sud“.

I. **Naše stromy.** — Naše tiché vesničky méně by se nám líbily, kdyby nebyly ozdobeny zelenými stromy. Mimo stromy ovocné vysazují lidé holá místa i stromy okrasnými. Mezi stromy okrasnými vynikají zvláště štíhlé topole a oblíbené javory. Také hojně sázejí u silnice jeřáby, jejichž bobulemi se živí hejli.

II. **Osudy stromů.** — Stromy vyrostly v lese. Větry jich nezlomily, bouře nevyvrátila. Ale přišli drvoštěpi a mohutné stromy klesly, zůstaly po nich v lese buď pařezy, nebo jen prázdné doly. Z křivých větví nařezali lidé polen a narovnali je v rázy. Rovně se dobře hodily za koly do plotů. Z kmenů nadělány trámy na stropy a desky. Z jiných udělají koláři vozy. Z některých koráby pyšně se po moři ponosou, jiné jako stoly poslouží člověku.

III. **Ve Vídni.** — Mladý hoch přišel do Vídne. Uviděl tam tolik věcí, že na nich mohl oči nechatí. Překrásné chrámy zvedaly vysoko své věže. Klenbu jejich nesly vysoké sloupy. Domy vypadaly jako zámky. Krámy byly plné všelikého zboží. Na ulicích rachotily vozy, kočáry a automobily.

IV. **Přísloví.** — Sliby se slibují, blázni se radují. Dobré jest jazyk za zuby mítí. Bůh dal zuby, Bůh dá i chleba. Darovanému koni na zuby nehleď. Žernovy sami nejedí a lidem mouku dávají. Kdo jdeš v zápasy, neplač o vlasy. Na sliby může každý bohat býti. Kdo sliby živ, zbohatne-li bude div. Bůh činí časy, lidé kalendáře. Rtové a zuby, závory dvojí. Potůček jasné křišťaly vesele metá se skály a mimo skalní útesy volnosti píseň pěje si.

### Vzor „žena“.

I. **Včely.** — Již před dávnými časy chovali naši předkové včely. Rozsáhlé lesy poskytovaly včelám hojnost pastvy. Kláštery a kostely spotřebovaly mnoho vosku na svíce. Úle dělali ze slámy nebo rákosu. O včelaření našich předků dochovaly se nám četné zprávy. Jména mnohých vesnic dokazují, že obyvatelé jejich se zaměstnávali chovem včel.

**II. Jiný diktát.** — Včely nám dávají chutný med a vosk. Již staří národově pěstovali holuby i včely. Zprávy o tom i nám se dochovaly. V rozlehlých lesích bylo tehdy hojnost včel. Sídily i v dutých stromech. Lidé jich vyhledávali a vosk jim vybírali. Vosku potřebovali v kostelích. Později si chovali včely v koších ze slámy nebo rákosu.

**II. Lípy.** — Pěkné košaté lípy jsou ozdobou našich vesnic. Jak veselo bývá pod lipami za teplých letních večerů! Zástupy dětí si tu hrají, babičky vykládají pohádky malým vnoučatům. Pilné včely obletují lípy plné květů a nosí med do úlů. Květu lípového užívá se jako domácího léku. Z lýčů se dělají provazy, ošátky a pokrývky. Práškem z uhlí dobře se čistí zuby.

**IV. Vrby.** — U potoka pode mlýnem stály vrby. Shlížely se do vody na čilé ryby. Často jim tam štěbetaly husy, káchaly kachny. V rákosí kuňkaly žáby. Stíchly však hned jejich hlasy, když se na břehu ukázali čápi s černými ocasy a červenými nohami. Vrby se rády dívaly na ten pestrý život. Zimy neměly rády. Bylo jim tam samým smutno.

**Přísloví.** — Mlať plevy jak mlať, zůstanou plevami. Cesta slávy na ledu stojí. Cizí chyby na slunce, své do stínu stavíme rádi. Co mi platny perly, když mi krk škrtí. Každý rád na svůj mlýn nahání vody. Z pusté stodoly vyletí sova, z hloupého člověka hloupá slova. Příčinnivému voda do okna kouká, ale do jizby nesmí. Kdo se za vlastní řeč stydí, hoden potupy všech lidí. Nepomní kráva zimy, když se léta dočká.

Na strom nachýlený i kozy skáčou. Přátelské služby se neúčtují. Za mízy jest lýčů dřítí. Snadno okolo kopy sbíratí klási. Dluh z mísy jídá. Od zlého dlužníka i plevy ber. Bez chyby nikdo není. Kde pítí a hody tam i choroby. Škoda krásy, kde rozum není. Snadné jest v kalné vodě lovití ryby. Sliby — chyby. Starého vrabce plevami neošidiš.

### Vzor „duše“.

**Přísloví.** — Co chudému dáš, na lžici ti naroste. Učiň se ovci a vlci hotovi. Neudržel-lis za svými tvářemi, za cizími neudržíš. Bez práce není koláče. Úsilím a prací i nebe koupíš. Kdo sklenice dopívá, věku nedoživá. Naděje má hluboké dno. Ani v Paříži nedělají z ovsa rýži. Měkce spal kdo na lavici celou noc přespal. Bližší košile než kabát. Běda té kuchyni, která nevidá hospodyně. Proti své krvi bojuje, kdo svůj národ nemiluje. Jakou přízi napředeš, takovou tkáti budeš. Modlí se před kaplí a čert mu sedí v kápi. Ač krtek pod zemí chodí přece se skrýti nemůže. Kdo si v krmích vybírá, často potom nemá sýra. Vlk koži platí. Nezná Boha, kdo vůli jeho nechce plniti. Svíce lidem sloužíc sama se tráví. Kdybys zavřel okenice, přece pravda vyjde ze světnice. Při svorné vůli jde vše do hůry. Co je po síle, když není píle. Jaká příze, takové plátno. Hladové slepici o prosu se snívá. Netrať naděje, když se zle děje. Dej duši vůli a nebude chtění konce. Dostal blázen palici a už všechny napořád mlátí. Rozum v hlavu nevbiješ a ctnost ke kůži nepřijíješ. Nečiň se pátku nedělí. Hosti na míli vstříc. Z laciné koupi nikdy se neraduj! Potkal se chmel s cibulí. Plná hlava pentlí, tkanic a přece je děvče na nic. Kdo chodí s kabelí, toho Pán Bůh nadělí. Pán za vinu odpovídej hlavou, kníže zemí. Cizími saněmi se nechlub.

### Vzor „kost“.

**Na Polomi.** Polom se rozkládá na jednom temeni horském na Šumavě. Jdeš-li do Polomi odkudkoli, jdeš do kopce. Krásná silnice vede samou vsí. Od sv. Václava do sv. Jana Nepom. mají v Polomi zimu. Na jednotvárnost nemohou si naříkati: mlhy, deště, plískanice, ledy a sníh poskytují dosti rozmanitostí. V létě jest za to na Polomi příjemnější pobyt než v jiných krajích naší vlasti. Domky v Polomi jsou skoro všechny ze dřeva a krčí se zimou jeden k druhému, aby mohly odolati kvílícím vichřicím.

**Přísloví.** Ne tak starostí šedivějí vlasy, jako starostmi. Se smrtí nikdo bratrstvo nepil. Doba za dobou a k smrti blíže. Dvou smrtí nebude a jedné minouti nelze. Hříchy mladosti kárá Bůh na staré kosti. Když tě v oči chváli boj se nachýliti myslí. Tvář myslí zrcadlo, vydá hned, co tam padlo. Z tváří myslí září. K šlechetné myslí nemá přitupu pomsta. Není štěstí bez závidosti. Trp hlavo, na to jsi z kostí ukuta. Zlý pláče od závidosti, dobrý od radosti. Lži ač svět projdeš, ale nazpět se nevrátíš. Zbytečné věci škodí, a mrzutost plodí. Kolik měst, tolik obyčejů jest, kolik vsí tolik zvyklostí. Klidnou řečí více získáš nežli sečí. Chléb se solí a dobrou volí. Byla kdys pravda, ale už rzí pošla. Hosta chlebem, solí — nezdvořáka holí odbývej. Lépe býti rychtářem ve vsi, než konšelem v městě. Chlouby pytel a lži dva.

### Vzor „město“.

**Řeka.** — Před nízkými okny chalupy vinula se řeka. Jezdily po ní malé loďky hnané širokými vesly. Jinde se líně vlekly prámy, jež poháněli lidé dlouhými ostrými bidly. Tu a tam nesla se paroloď hnána loďními šrouby. Ty dělaly takový šumot, jako by voda probíhala mlýnskými koly.

**Přísloví.** — Pěkné slovo železná vrata otvírá. Horké železo nejlépe se kuje. Pro zlato slzy tekou. Lepší ctnost ve blátě, nežli hřích ve zlatě. Kam se dřevo kloní, tam i padá. Okolo močidla chodě, neujdeš nádchy. Dobré bydlo má rohy. Nepouštěj se bez vesla na moře. Vyjde dílo na bílo. Špěšné dílo nebývá dobré. Čelem zdi nevyrážej. Každý kraj má své peklo i ráj. Červivá jablka se stromu padají. Oko do srdce okno. Železo železem se ostří. Železo rez sežírá a závidník od závidosti umírá. Mluvíti stříbro, mlčeti zlato. Hloupost a pýcha na jednom dřevě rostou. Ošklivá tvář zrcadla nemiluje. Havranu mýdlo nepomůže. Na bílý chléb máslo, na černý hlad. Řemeslo má zlaté dno. Dílo kvapné není platné. Hladové slepici o prosu se snívá. Lež má plytké dno. Dobré jméno nejlepší dědictví. Kdo za pluhem kleje, zlé semeno seje. Zadní rozum bez předního, co kdo bez nápravy. Cizího jídla nesol. —

### Vzor „moře“.

**Přísloví.** — Co na srdci to na jazyku. Kde jednou smetiště, lidé ještě více házejí. Cizí hoře lidem smích. Neslibuj jeřába v nebi, dej raději sýkoru v ruce. Těsná k nebi dvířka. Co v srdci vře, to v ústech kypí. Zlaté lože nemocnému nepomůže. Kdo do nebe hledí a po zemi chodí, snadno se uhodí. — Ono pole dobře rodí po kterém hospodář chodí. Na černém poli, pšenička se rodí. Chceš-li s pole bráti, musíš na ně dáti. Láska k poli, krmí voly; tučný

vůl, krmí stůl. Ne tak rosa jako pot činí pole úrodné. V poli pšenička se rodí a dobrý člověk všude se hodí.

### Vzor „znamení“.

**Přísloví.** — Den smrti jest jedním z tajemství, k němuž klíče Bůh si ponechal. Neušpiní se saze uhlím. Horší jazyk falešníka, nežli kopí bojovníka. Úsilím a prací i nebe koupíš. Veselá mysl půl zdraví. Kdo všem na zdraví připíjí, sám svoje zapíjí. Nešij pytle hedvábím. Jméni po nitkách se sbírá a provazem vyvleče. Štěstí se trousí, neštěstí se sype. Jazykem lidi odbudeš, ale svědomí nepozbudeš. Dobré svědomí za tisíc svědků. Dobré svědomí nade vše jmění. Cizíma rukama dobře uhlí hrabati. Lakomství hluboké moře. Ze všech věcí nejtěžší smlčeti tajemství. Starého zajíce netřeba učití do zelí choditi. Len do kolen, konopí do uší. Mnoho člověku prospívá, kráčí-li životem s dobrým svědomím a v bázni Boží. Usmířené nepřátelství a sklizené přátelství nedrží dlouho. S lidmi žij v pokoji, s neřestmi v nepřátelství. Dobrá pověst jest druhým dědictvím.

**Na dříví.** — Obilí již dávno bylo sklizeno. Vítr foukal ze strnišť. V obydlích už bylo chladno. Chlapci se sestrou šli na dříví. Kráčeli po mezi k lesu. Prodrali se hustým křovím, proběhli nízkým mlázím a brzy zmizeli očím v hustém lesním stromoví. Za chvíli kráčeli domů každý s velikou otepí chrástí.

(Pokračování.)

JAN STUDENÝ:

## Descartesův život a učení.

Jako v dějinách světových, rozeznáváme i v dějinách filosofie tři oddíly a sice: filosofii starověku, středo- a novověku. Filosofie novověku začíná asi první třetinou XVI. století a trvá podnes. Odehrává se v Anglii, Francii, Německu a Nizozemí. Její vývin lze asi takto naznačiti: Hledá poznání věcí toliko ze schopností lidského rozumu, a sice 1. z vnímání smysly a z 2. čirého myšlení. Tu pak vzniká spor mezi realismem (empirismem) a idealismem (rationalismem). Oba tyto směry jsou dogmatické a končí skepticisem. (Skot David Hume). V době následující zkoumají se podmínky všeho poznání a filosofie stává se kritickou. (Immanuel, Kant.)

Dělíme tedy filosofii v dogmatickou a kritickou aneb před Kantem a Kantovu.

### I.

Mezi spisy jsou pro poznání Descartesova vnitřního života nejdůležitější: Discours de la methode, pro jeho životopis: La vie de la Descartes par A. Baillet. — Eloge de René Descartes par Thomas.

Filosof náš pocházel ze starofrancouzského, bohatého rodu Touraine-ův, jehož jednou větví byli Des Quartes, v XIV. století pak proměnilo se ono

jméno v De Quartes. Rodina tato zastávala vysoké úřady v politickém i církevním životě. Jeden byl arcibiskupem v Touru, děd bojoval proti Hugenotům, otec byl radním v Renesu. Nic tedy nepoukazovalo na to, že by z této rodiny povstal reformátor vědy. Statky rodinné byly v Poitou; obzvláště dlužno jmenovati otce La Haye. Tam se narodil René Descartes jakožto třetí dítě dne 31. března 1596. Matka jeho zemřela několik dní po porodu plicní nemocí, kterou, jak se zdá, zdědil po ní novorozenec. Byl soustavy velice slabé a skýtal málo naděje na dlouhý věk. Velkých zásluh v tomto ohledu získala si jeho chůva, které Descartes vždy vřele a vděčně vzpomíná.

Touha Descartesova po poznání byla tak velká, že ho otec rád „svým filosofem“ nazýval. 1604 a 1612 dlel Cartesius na škole v La Heche, kterou byl Jindřich IV. založil a Jesuitům předal. Již zde vynikal nad spolužáky, ale toliko matematika ho uspokojovala; nejednalo se mu ani tak o vědění jako o pravdu, která záleží v evidenci poznání, kterou toliko v matematice nacházíme. Ale i svou methodou stala se mu matematika nanejvýš důležitou: neboť ukazuje, kterak musí myšlení pokračovati, aby se domohlo pravdy.

Jeho methodou tudíž je: neznámé ze známého nalézt. Zajímá se více o řešení úloh nežli o důkazy. Výsledek svého pobytu na škole naznačil sám těmito slovy:

Poznal jsem vždy víc a více svoji nevědomy a nechtěl jsem jiné vědy hledati, jenom tu, které jsem se sám domohl aneb kterou bych ve velké knize světa našel a prožil jsem zbytek svého mládí na cestách, při dvoře a vojsku když jsem takto několik let ztrávil uče se z knihy světa, odhodlal jsem se obrátiti svůj zřetel na sebe sama.“

V srpnu 1612 opustil školu a odebral se do Rene, kde ztrávil zimu 1612—13, zabývá se cvičeními rytířskými. 1613 přišel do Paříže. Ale život velkoměstský se svými radovánkami nebyl s to, vyplniti jeho duši, ačkoliv nelze upříti, že nějaký čas se oddal světu. Ale jakmile se sešel s muži vážnými, probouzela se v něm potřeba duševní práce. V Paříži seznámil se s matematikem na slovo vzatým s Claudem Mydorgem. Tu najednou zmizel ze společnosti a žil 1614—16 v úkrytu v Paříži. Avšak jeden z přátel ho vypátral a Descartesovi nezbylo, než vrátiti se do společnosti. — Roku 1609 dobylo Nizozemí svou samostatnost a mezi francouzskými šlechtici, kteří je podporovali, nacházíme pod velením Morice Nassavského také našeho filosofa. Nedivme se, že bývalý žák Jesuitů se dostal v ona místa; neodporovalo to nikterak názorům oné doby, a později najdeme ho pod praporem Tillyho. Celé jeho vojákování bylo spíše jen jakási záminka a abych tak řekl, pohodlnější způsob cestování. 1617—19 žil v Bredě, kde se také seznámil s Isaakem Beekmannem, professorem matematiky, s kterým pak žil 20 let v přátelství.

Příčina a vývin třicetileté války jsou příliš známé, a dlužno toliko podotknouti, že Descartes změnil své působiště a nalézáme ho v jednom městě na Dunaji. I zde žil, podobně jako v Paříži o samotě, oddán jsa svému studiu. 1620 shledáváme se s ním v Ulmě a teprve v bitvě u Prahy, zdá se, že bojoval. Zimu 1620—21 prožil asi na jižní hranici Čech a na jaře 1621 vstoupil k císařskému vojsku pod velením Bucquoi, kde vytrval až



do 28. srpna 1621. Tato 3 léta jsou pro jeho vnitřní život a filosofii nanejvýš důležitá. Tenkrát počal chápati svůj směr, který z něho udělal reformatora vědy. Pochybnosti, které se jeho duši na škole u Jesuitů zmocnily, ho již neopustily, jedinou spásu vidí v matematice. Ale přesnost a jasnost matematiky nelze beze všeho na ostatní vědy přenést. Jinak by bylo, kdybychom byli s to vytvořit si filosofii s matematickou metodou. To je úloha, kterou si Descartes vytknul: kterak převedu metodu matematickou do filosofie? Tato otázka je u něho tak mocnou, a jeho netrpělivost, obzvláště dle-li o samotě, která mu je potřebná a zároveň i trapná, tak velká, že na kolenou prosí vroucně Boha o slitování a osvícení, a uprostřed všech pochybností je jeho víra tak pevná, že slibuje Bohorodičce pouť do Loreta, zjeví-li mu pravdu. Po 4 letech slib tento též vyplnil. Nepřipadá si tedy ve svých pochybnostech velkým, nýbrž cítí, že mu je zapotřebí pomoci. S pochybnostmi dostavila se i touha po něčem tajemném a magickém, nebylo ale Descartovi možno, dostat se do nějakého bratrstva onoho druhu.

Avšak tento jeho duševní stav přešel; seznal, že jenom správným myšlením se domůže pravdy. Pravda chce být hledána, cestu a směr ukazuje matematika a logika. Nutno tedy její metodu udělati všeobecnou, filosofickou: Co chceš poznati, mysli zřetelně a jasně; a co jsi takto poznal, považuj za pravdu; co ti je temným, hleď vyjasnití rozkládaje to na součástky.

Pravda je toliko jedna a tudíž radno, aby toliko jedna osoba, jeden duch pátral a hledal pravdu; žádoucí je tedy samostatnost úsudku ale i omezení se na sebe sama.

Osm měsíců uplynulo od vystoupení vojska až k návratu do Francie. Descartes cestoval přes Moravu, Slezsko, Braniborsko do Pomořanska a odtud se plavil po Labi, pak po moři a dostal se až do Nizozemí, kde ztrávil část zimy a navštívil dvůr prince Oranského a v Bruselu dvůr Isabellin. V březnu 1622 vrátil se do Francie, převzal své dědictví po matce a na jaře 1623 shledáváme se s ním opět v Paříži; avšak jeho pobyt trval jen několik měsíců. Prodal své statky v Poitiersu a vydal se opět na cesty (až 1625) a sice do Říma, kde 1624 právě začal jubilejní rok. V Inností dlel také na dvoře Leopoldově. 1624 vyplnil, jak již podotknuto, svůj slib a putoval do Lorety odkudž se zase vrátil do Říma a pobyl tam až do jara 1625. Zpáteční cesta vedla ho přes Florencii a Alpy do Francie. Divno jest, že se ve Florencii s Galileiem neseznámil. Tři léta trávil s malými toliko přestávkami v Paříži. Hlavní jeho studium točilo se kolem lidské povahy. Nejlepším jeho přítelem byl Mersenne a Mydroge, jehož optické výzkumy vedly k Descartesově „Dioptice“. V srpnu 1626 odebral se Descartes do Saint Germaine.

V létech 1629—1636 seznámil Descartes svět se svým dílem, ale nepodává ani tak svou soustavu, jako spíše základy a metodu svého učení. V létech pak 1637—44 vydal učení a soustavu samu a sice v „Meditacích“ a „Čtyřech knihách o filosofie“.

Roku 1637—38 a 1644—49 dlel v opatství Egmondském. Mimo to navštěvoval častěji dvůr bývalé královny české (v Haagu) a její dcery, princezny Alžběty pfalcké, která byla jeho nejlepší žákyní. 1630 ho nalézáme v Anglii, 1634 v Dánsku. V létech 1637—44 uveřejnil své základní spisy; jsou to léta jeho mistrovství a nutno podotknouti, že velice blahodárně

na něho působily dobré poměry, v kterých se nalézal, obzvláště pak v první polovici této periody. Našel samotu, po které vždy toužil a našel jí podobně jako za prvního svého pobytu v Paříži, ve víru velkoměsta. Velice milým svědectvím jeho šťastné nálady jsou dva dopisy, které v březnu a květnu 1631 příteli svému Balzac-ovi poslal. Descartes vyhledává samotu, ne snad proto, že by se lidí stranil, nýbrž proto, že je zná. Ale kde najde lidi, s kterými může obcovati, tu se stává sdílným.

Jeho celá snaha točí se kolem otázky: Kterak to jest: kterým bezpečným a neomylným kriteriem dosáhneme toho, abychom rozeznali pravdu od klamu, věci pravdivé a podstatné od pouhých domněnek. Ve věcech nás obklopujících toto kriterium hledati nelze a zůstává nám tudíž jenom jedna možnost, ale také jenom jedna jistota: Není zcela jistým a nade všechnu pochybnost vznešeným, že představy, že předměty, které se nám jeví, opravdu takové jsou, jak si je představujeme, zcela jisto ale jest, že my takové představy máme, že se nám takové předměty jeví. Máme tudíž jenom jednu jistotu: že existuje naše představování, naše myšlení, a poněvadž každý myslí své vlastní myšlení, proto jest zcela jisto, že já jsem bytost myslící aneb ona typická věta: cogito, ergo sum.

V Paříži slavil také první své vítězství. Chaudoux, lékař a chemik, měl v paláci papežského nuntia markyze de Baqué před zvanou společností přednášku, která naplnila všechny úžasem; jenom Descartes mlčel a teprve na doléhání kardinale Berulle dokázal, že věty, Chaudouxem předvedené, neodpovídají pravdě, poukázal ale při tom též na nutnost kriteria, které teprve nám umožňuje, rozeznati pravdu a klam. A toto kriterium může býti toliko metoda vědeckého myšlení. Celá společnost jest zvědavá tuto metodu poznati, obzvláště kardinal Berulle vynutí Descartovi slib, že dílo své písemně vydá a dokončí. Ale k věci této potřebuje Descartes času a klidu a proto tráví příštích 20 let v Nizozemí, čímž končí své cestování. O jeho pobytu, který se často mění, ví toliko Mersenne; ba i psaní mu doručují vyjednavatelé. Tak úzkostlivě toužil Descartes po samotě.

Zřejmý zákon všeho vzniku jest kausalita (příčinnost). Vysvětlí-li se tedy svět tělesný ze zákona příčinnosti, jest dostatečně a jasně poznán a pochybnost, že by to byl toliko svět zdánlivý, jest pro vždy vyvrácena. A sice lze jíti cestou dvojí: Úplnou pochybností k jistotě vlastního myslícího já a zde záleží kriterium pravdy v představě o Bohu, jehož jsoucnost nám dovoluje souditi ze skutečnosti boží na skutečnost světa a dále na vědecké jeho poznání a tak potvrzuje úkol věd přírodních: cesta metaphysická aneb dokazuje zřejmostí světa jeho jsoucnost: cesta fysická; ona cesta jest deduktivní, tato induktivní a demonstrativně dokazuje to, co metafysická žádá. Tak jest fysika nejlepší argumentum ad hominem pro správnost filosofických zásad.

Myšlení bytosti teprve dokazuje tedy její existenci, z přirozenosti této bytosti pravdivost, z pravdivosti vyplývá pak jasně existence světa tělesného. (V stati druhé o učení Descartově bude věc tato podrobněji rozebrána). Pak-li ale svět tělesný opravdu existuje, musí býti jasně znatelný t. j. musí býti dle jistých zákonů uspořádaný: musí býti kosmos.

Z Descartesova obírání se fysikou vzniklo dílo: „Le monde“. Probírá přírodu v celém jejím obsahu a dostane se až k lidské duši. Mimo

to je v metafysice pojednáno o Bohu a duši a díly tyto shromáždí k soustavě světové. K dílu takovému jest ale potřebí celé řady jednotlivých studií, na příklad spisů v oboru optiky (za pobytu jeho v Paříži.) Mimo to zaměstnával se chemií a anatomií, čehož výsledek byl traktát o člověku.

Dlužno podati ještě souhrn spisů základních. Příčina spisovatelství Descartesova byla jeho touha poučiti sebe sama, neboť si byl vědom, že je při tom potřebí důkladného prozkoumání soustavy. Uveřejnění ale své spisy nikterak nechtěl, za jedno mu k tomu scházelo času, za druhé se obával vzniku školy a chtěl, aby jen to, čemu opravdu on sám učil, platilo za karterianské.

Hlavním a základním spisem jest, jak již řečeno, dílo o methodě. Původní jeho název byl: „Sciexce universelle, qui put elever notre nature a sou plus haut degré de perfection“; vyšlo však pak pod skromným názvem: „Discours de la méthode pour tien conduire sa raison et chercher la vérité dans les sciences“. (Psáno v Amsterdamě 1636). Ve čtvrtém oddílu pak podává základy své metafysiky, při čemž učení o Bohu nebylo náležitě propracováno a vyžadovalo tedy bližšího vysvětlení: komentáře. Jakousi črtu pro tuto část měl z času svého pobytu v Nizozemí a potřeboval ji toliko vypracovati. Tak vznikly 1640 jeho „Meditace“ psané v jazyku latinském; tu také prvně čteme jméno Cartesius. V oddílu, který se zabývá fysikou, zřejmě podal své názory, výsledky však zamlčel; tím si získal své vědecké nepřátele, dříve než jejich učení zničil. Bohoslovecký díl však jest zřejmě a jasně vypracován, proto má také dílo svůj theologický název a je věnováno doktorům Sorbonnským. P. Gibieuf, jehož úsudek „Descartes žádal, byl pln chvály; 22 let však po uveřejnění byly „Meditace“ na seznamu krite zapovězených s poznámkou: „donec corrigatur“. Boje se veřejné polemiky chtěl Descartes přece, aby dílo jeho bylo rozumně posuzeno a předal tudíž rukopis Mersenneovi s prosbou, by mu zjednal dobrozdání a úsudek učenců. Tak povstal dodatek k Meditacím jakožto druhý, větší díl pod názvem: obiectationes et responsiones. 1641 vyšlo pak celé dílo v Paříži pod názvem: Meditationes de prima philosophia, ubi de Dei existentia et animae immortalitate agitur.

Meditace obsahují toliko základy jeho soustavy a bylo nutno i tuto úplně vypracovati, což se stalo v díle „Principia philosophiae“, jehož tisk začal v Amsterdamě 1643. Dílo toto, jež obsahuje souhrn jeho filosofie, jest věnováno princezně Alžbětě Falcké. S 19ti roky četla první Descartesův spis a stala se jeho nejvěrnější žákyní. Písemný styk obou trval od roku 1643 až do Descartesovy smrti. Roku 1645 měli spolu rozmluvu o Senekově spisu o „blaženosti života“ a Descartes při tom podal nástin své mravouky.

Vydáním spisů svých nabyl Descartes mnoho přátel, kteří brzo tvořili základ školy Cartesianské. Avšak se stoupenci vyskytli se i nepřátelé. Dějištěm bojů, které pak povstaly, byla universita Utrechtská. Jindřich Reneri a Atonín Aemilius, professoři na utrechtské universitě, byli horlivými stoupenci Descartesovi. Mezi posluchači Reneriovými nejvíce pak vynikal jakýsi Regius, jenž Descartovu soustavu velmi jasně a poutavě v soukromých přednáškách předváděl a jí hojných přívrženců získal. Stav se r. 1638 řádným profesorem, byl po Reneriově smrti vůdcem Cartesianů. A proti těmto přátelům Descartesovým obrátili se jeho nepřátelé. Zde na prvním místě dlužno jmenovat Gisberta

Ooetius, professor theologie. Jsa krásné mužné postavy, myslil, že nemá sobě rovna. Učenost jeho vztahovala se na loci communes a všechno, co je mimo scholastiku, bylo mu cizím. Obzvláště však nenáviděl katolíky a filosofy a byl ve své náruživosti tak slepým, že mezi oběma nedělal rozdíl skorem žádného: Při tom spatřoval v každé vědecké disputaci vítanou příležitost, zazářiti světlem svého rozumu a dobýti si nadvlády. Tu vystoupil Descartes se svým učením a získal si stoupence. Ooetius měl jen jedno přání: aby se mu poštěstilo dokázati, že učení Descartovo je protestantismu nebezpečným a původce jeho že je atheistou. Za tímto účelem sbíral všechny výroky, které se v díle o metodě vztahovaly na theologii a měl tedy prozatím atheismus na zřeteli, proti němuž v červnu 1639 uveřejnil své these a nasadil vše, aby Regia, proti kterému svůj osten obrátil, zničil. Regius sám měl mezi profesory mnoho nepřátel, jelikož starou filosofii všemožně hleděl sesměšiti u vědomí, jak učení Descartovo nad ni vyniká. Roku pak 1640 stal se Ooetius rektorem, hádka se stala sice vášnivější, ale zůstala přece v mezích hádky akademické. Tu začal Regius r. 1641. dokazovati větu, že tělo a duše nejsou nikterak unum per se, nýbrž unum per accidens. Větu tuto prohlásil Ooetius za kacířství, učení o pohybu země Keplermem (!) zavedené přiči prý se jak písmu svatému, tak lidskému rozumu a dosavadní filosofii. Již z toho lze poznati, jakým učencem byl Ooetius a rozepře sama byla na dále písemně vedena. Regius nechal své these proti radě Descartově tisknouti a sice u nakladatele katolického, aniž by si vyžádal úředního dovolení. Tu pak měl Ooetius vyhráno; spisy Regiovy byly odsouzeny, ba nad učením Descartesovým vyřknuta kletba. (16. března 1642.) Tak byl Cartesius nucen, vystoupiti sám na bojiště a zahájil svou činnost dopisem Dinetovi zaslaným; podává v něm, aniž by koho jmenoval, Ooetiův obraz až nápadně věrný. Tento pak přísahal pomstu. Když se mu nepoštěstilo, nabýti přívrženců, obrátil se písemně na theologa katolického a sice na Mersennea, jemuž způsobem nejponížejším při tom lichotil. Odpověď, které se mu po dlouhé době dostalo, byla velice zahanbující a mimo to poslal Mersenne oba dopisy Descartesovi. Druhé psaní pak poslal Ooetius svému bývalému žákovi Schookovi, který vydal spis: „Philosophia Cartesiana sive admiranda methodus novae philosophiae Renati Descartes“ — pamphlet nanejvýš zlomyslný, kterým chtěl dokázati, že učení Descartesovo vede k atheismu a nemravnosti. Descartesova odpověď „Epistola ad celeberrimum virum D. Gisbertum Ooetium“ dokazovala pravdivost spisu Dinetovi zaslanému, vyvrátila pamphlet a obírala se ještě jedním Ooetiovým spisem (De confraternitate Mariana). Pro delší čas hádka utichla. Na dva anonymní varující spisy opustil Descartes Egmond. V září pak 1643. byly sice ony dva Descartesovy dopisy odsouzeny, ale tak nenápadně, že to byla pro Ooetia spíše potupa. Roku 1645 bylo zapovězeno spisy pro aneb proti Descartovi prodávati.

Téhož roku napsal Descartes nástin učení svého o vášních duše, poslední to spis, který ještě uveřejnil (1650). Roku 1644, —46—48 navštívil Francii částečně puzen touhou po domově, částečně k uspořádání rodinných záležitostí. Roku 1640 zemřel jeho otec — mimo to asi doufal, že se mu snad přece poštěstí, v otčině se uchytili, čemuž nasvědčovaly poměry ve Francii 1647. Avšak marně; jediný výsledek byl, že Mersennea ještě jednou spatřil.

1644. seznámil se Descartes v Paříži s advokátem Claudem Clerselierem, který si o francouské vydání Meditací získal velké zásluhy; také jeho švagr Pierse Chanut byl horlivým Descartesovým čitelem a stav se poslancem u

dvoru královny Christiny švédské zasadil se o to, seznámiti královnu s novým učením. Christina nebyla sice povaha vážného studia, ale ráda o otázkách takových hovořila, obzvláště pak ji zajímala povaha lidská po stránce mravní a předložila při rozhovoru Chanutovi otázku, co je škodlivější, zda-li vášnivá nenávisť aneb vášnivá láska. Tento pak předložil otázku Descartesovi, který odpověděl svým „listem o lásce“ (ze dne 1. II. 1647) a seznámil se tak s královnou.

I zde řešil Descartes otázku methodicky dávaje výklad pojmu lásky. Rozeznává duševní čili intelektuelní lásku od vášnivě, která jest povahy smyslné a vzniká v duši jakožto pocit způsobený tělesnými dojmy. Spojena jest s blahým pocitem zrovna tak jako nenávisť s pocitem bolesti. Představa milého předmětu vzbuzuje lásku, představa nemilého předmětu vášeň. Radost a láska, bolest a nenávisť jsou základní pocity povahy lidské. Každý takový pocit potřebuje — smyslový předmět, který vejde ve fantasmii a vzbuzuje vášnivé dojmy. Jelikož v bytosti nejvyšší takový pojem je nemožný, nemůže ani láska k němu býti vášnivá; ale touha po něm může býti vášnivá. Duše lidská pochází z bytosti božské, jest díl božského ducha a touha po tomto prazdroji svého bytí nemůže se státi touhou po spojení láskou vášnivou. Tak vzbuzuje představa bytosti vyšší, po níž toužíme, i při omezenosti lidské přirozenosti, oddanost, která se ve všech příznacích podobá lásce. Vybočí-li láska aneb nenávisť ze svých mezí, jest těžko říci, která jest nebezpečnější. Ve svých následcích je to nenávisť, chce zlo a proto působí zhoubně na mravy, mimo to znepokojuje duši. Láska za to více se kloní k tomu, vybočiti z mezí, jest vždy ohnivější a ve svém pudu mocnější než-li nenávisť.

Dopisem tímto byl Chanut uchvácen, královna ho chce čísti. Na mnohé se ještě dotazuje, na což Descartes odpovídá listem ze dne 6. června 1647. Brzo na to žádá královna vysvětlení nejvyššího dobra. Tu píše Descartes přímo královně (listopad r. 1647.) Zároveň podává nástin své mravouky: dopis princezně Alžbětě o blaženosti života a nástin svého učení o vášních. Tak se stal styk přímým, královna si však přeje, aby se stal osobním. Dvě pozvání dostal Descartes a odpověděl jedním listem (31. března 1649) královně, že pozvání přijímá, z druhého dopisu pak Chanutovi lze viděti, že jeho úmysl není tak pevným a že zamýšlí toliko návštěvu. Teprve v létě 1649 odhodlal se k odjezdu na doléhání královny, která pro něho poslala admirála Flemminga. Jakoby byl svůj brzký konec tušil, dal Descartes všechny své záležitosti do pořádku a odcestoval 1. září 1649 z Egmondu, načež přibyl začátkem prosince do Stockholmu. Přivítání jeho se strany dvora bylo velmi okázalé. Čtyři dni po svém příjezdu psal Alžbětě, že již viděl královnu, jak hluboký dojem na něho učinila vycítí se však z dopisu jeho touha po milé samotě; na žádný způsob nezůstane v Stockholmu déle, než-li do příštího léta. Avšak královna měla velké plány. Chce býti vyučována ve filosofii, snad i radu v záležitostech, chce založiti akademii pro vědu a chce také, aby Descartes pod její ochranou díla svá dokončil. Proto hleděla, aby Descartesa upoutala k svému dvoru, hodlajíc ho udělati magnátem své země. Avšak filosof náš nechtěl, vymlouvaje se na své chatrné zdraví, kterému podnebí štokholmské nesvědčilo. Ale i tu si věděla Christina rady, dala Chanutovi rozkaz, aby vyhledal nějaké panství, které by všem zdravotním požadavkům vyhovovalo; tu se roznemohl Chanut a než-li záležitost s panstvím přišla do pořádku, zemřel Descartes. Částečně

byla jeho smrtí Christina vinna; vyučování počalo v listopadu a sice denně v pět hodin ráno. Hodina tato se snad hodila výborně královně, ne tak Descartesovi, který za tuhé zimy, jaká onoho roku právě panovala, musil za nejčasnějšího jitra odebrati se do královniny knihovny. Na procházce pak ještě, kterou Chanut konal s Descartesem, (18. ledna 1650) zachladil se Chanut a dostal silný zápal plic. S největší péčí ošetřoval Descartes nemocného přítele a po probdělých nocích ubíral se každého jitra před pátou hodinou do knihovny. Mimo to měl s královnou časté porady o stanovách a zásadách akademie, která měla býti v nejbližší době založena. Námahám takovým jeho slabé tělo nestačilo a tak dostal sám nemoc Chanutovu, když se tento počal uzdravovati. V posledních dnech ledna dokončil ještě stanovy nové akademie a musíme se v nich jeho skromné a šlechtné povaze obdivovati. Královna zamýšlela udělati ho prvním předsedou ač první odstavec praví, že cizozemci jsou vyloučeni. Stanovy předal královně 1. února a tu ji viděl naposledy. Na smrt nemocen přišel od této rozmluvy domů, ale ještě druhého dne neopomenul obcovati mši sv. Tím silnější byl pak zápal, tak že ležel celý týden bez vědomí. Sedmého dne horečka povolila, avšak lidské pomoci již nebylo.

Descartes sám to věděl a v myšlenkách svých obíral se pouze smrtí a hodnou přípravou na ni. Ba i ve svých horečkových představách obíral se pouze věcmi náboženskými, obzvláště pak poslední dva dni myslel toliko na věčnost. Zemřel dne 11. února 1650 ve čtyři hodiny z rána, nejsa ještě stár uplných 54 let.

Při zprávě o jeho smrti byla královna k slzám pohnuta a chtěla památku „svého velkého učitele“ důstojně uctiti tím, že mu hodlala vystavěti mausoleum u nohou králů švédských. Avšak Chanut znaje lépe svého zemřelého přítele, jí to vymluvil a tak byl Descartes pochován na hřbitově, který byl určen pro cizince a katolíky. (12./II. 1650). Na hrob jeho dal Chanut prostý pomník, jehož nápis sám sestavil. I Nizozemí ctílo jeho památku. Na jeho počtu byla ražena pamětní mince: slunce osvětluje zemi.

Ale i Francie dbala svého učence a po šestnácti letech pokusil se D'Alibert, tehdejší pokladník, převézt jeho pozůstky do Paříže. K tomu účelu spojil se s tehdejším poslancem na dvoře štokholmském, který se s nadšením této myšlenky chopil.

Pozůstatky Descartesovy byly 1. května r. 1666 převezeny do kaple francouzského vyslanectví v Štokholmu a po lodi dopraveny do Paříže, kdež byly 25. června 1667 uloženy v chrámě sv. Jenofefy. R. 1675 věnoval mu Thomas vřelé elogium, jež bylo cenou od akademie počtáno. Tak skončil Descartesův život, věrný zásadě římského básníka, kterou si byl Descartes udělal svým heslem:

Bene qui latuit, bene vixit.

(Dobře žil, kdo skrytě žil.)

(Příště Descartesovo učení.)



—i—.

## Paedagogika školských bratří.

Mají školští bratři nějakou zvláštní paedagogiku? Dojista nikoliv, pokud máme na mysli paedagogiku jako vědecké podání nauky o výchově. V tomto významu mají moderní průkopníci, — z nichž každý chce ve výchově a vyučování nalézt zcela něco nového a zrovna oplývá novými ideami, — spíše svoji vlastní paedagogiku než školští bratři, kteří svou výchovnou činnost slučují s věčnými pravdami křesťanského učení.

Protože však můžeme mluvit i o vychovatelském umění a toto bývá také označováno jménem paedagogiky, pak lze ovšem beze všeho psát o paedagogice školských bratří, zvláště víme-li, jak důležitým činitelem ve výchově je osobnost učitelova. A poněvadž téměř všichni členové této kongregace významávají se schopností a zdatností vychovatelskou, zvolen byl název této studie; jest to jen nepatrný pokus charakterisovat vychovatelskou a vyučovatelskou praxi školských bratří, jak ve skutečnosti ji provádějí.

Školský bratr není nikdy vychovatelem jednotlivce, nýbrž vychovává hromadně dítky mu svěřené. Tato okolnost je tak podstatným znakem tohoto, o výchovu zasloužilého řádu, že od ní nejen způsob výchovy a vyučování, nýbrž i sama existence řádu závisí.

Školští bratři dle svých řádových pravidel nemohli by se nikdy věnovati výchově jediného žáka, neboť společenský ráz jejich způsobu života jim úplně brání, aby ve svém povolání žili jen pro sebe; kromě toho mají nejen zevrubné předpisy o vyučování třídním, tedy o vyučování hromadném, nýbrž i celý způsob jejich vychovatelského působení řídí se psychologickými zákony o vlivu na více chovanců.

Školští bratři jsou v nejlepší slova smyslu pravými vychovateli. Proto jsou mezi nimi jen zřídka zastanci výchovy, která by založena byla na poznatcích čistě rozumových. Tim však není řečeno, že by rozum nedostal se ku svému právu, nýbrž pouze, že školští bratři kladou ve výchově hlavní důraz na zušlechtění srdce a proto důsledně každé jejich působení směřuje k silným a trvalým smyslovým a citovým dojmům. Uvážíme-li, jak mládež je přístupná takovým dojmům a jak tyto dojmy společným životem se zesilují, musíme doznati, že je to cesta při hromadné výchově nejen nejkratší, ale i nejlepší a s nejjistějším výsledkem. Ba ještě více! U daleko větší části dospívající mládeže bývá tato přímá cesta k srdci dětskému, klade-li se menší váha na rozumové vzdělání, aniž by se ale zase toto úplně zanedbávalo, — často také jedinou. Vždyť přece sami učenci a profesoři, posuzují-li nějakou práci, podléhají často veřejnému mínění, ať už je příznivé nebo nepříznivé, a úspěch i největších řečníků nespočívá u většiny posluchačů v jich přesvědčení, nýbrž v tom, že řečník dovedl jim své mínění namluviti a pak, že učinil na ně svou řečí dojem. Je známo, že většina lidí rychleji a snáze získává se pocity a dojmy než klidnou rozvahou a poznatky.

Než pozorujeme-li tuto věc ještě i s jiného hlediska, jest tento způsob nalézt cestu k srdcím žáků pro hromadnou výchovu zvláště za našich časů nejlepší. Naše doba žádá i po nejjednodušším řemeslníku, aby měl hodně mnoho školních vědomostí, péče o časný život vyčerpává abych tak řekl všechny síly duševní, takže každý, jehož mysl ještě než vstoupil do veřejného života, nepovznesla se k nejvyšším a k nejsvětějším statkům, snadno může klopýtnouti a klesnouti. Chladné přesvědčení rozumové tu zhola nic neprospívá a slabá vůle nestačí, když se člověk nemodlí a svou mysl k Bohu nepozvedá. Zkrátka přesvědčení rozumu je nutné, ale nikterak nedostačuje.

Lid a zvláště mládež potřebuje v dnešním boji o život více než kdy jindy pevného základu a jistého stanoviska, jehož se nabývá ne tak množstvím vědomostí, jako prohloubením jich. Až do nejvnitřnějších záhybů srdce musí býti zaseto símě křesťanské životní moudrosti, aby tam v dnešních životních bouřích klíčilo, vzrůstalo, kvetlo a mohlo v pravý čas uzrání v dobré ovoce. A k takovému vyučování náboženství není třeba kněží a theologů; každá zbožná matka, každý dle víry žijící prostý laik může je udíleti. Ne jednomu, ale mnohým tuto skoro bychom mohli říci mateřskou péči o první vyučování náboženské s velikým a trvalým úspěchem nabízet, to je ta paedagogika školských bratří.

Školští bratři však nejen vychovávají hromadně, nýbrž jsou též docela zvláštním způsobem vychovateli národními. Dosáhli-li velkolepých výsledků v mateřské své zemi Francii jako čistě katolické zřízení, které ode dávna vyznačovalo se zvláštní přichylností k sv. Otci a biskupům, kongregace jejich je s to i nyní s novými silami vybranými z nejrozmanitějších národů, každému jinému národu, kamž jejich členové budou povoláváni, býti tím, čím byli Francouzům: katolickými učiteli par excellence. Školští bratři mohou za stejných okolností daleko více vykonati než snad lépe placení světské učitelé, neboť jsou zavázáni slibem bezplatně ve školách vyučovati, nesmějí tedy přijati pro svou osobu ani peněz ani jiné náhrady — o jich výživu musí se ovšem postarati zakladatelé školy, — ale slibem čistoty zavázáni jsou ku bezženství a slibem poslušnosti je zaručena jednotnost výchovy.

Konečně školští bratři jsou učiteli realii, tak jak jich pracující lid potřebuje. Protože mají zakázáno studovati latinu, nemají přístupu k učeným studiím, ale to se týká jen směru humanisticko-filologického. Za to nabyli už ode dávna tím větší zručnosti ve vyučování na nižších školách a to zvláště v oboru realii, kterýmž se příkládá za dnešní doby takový význam, a při výběru látky řídili se praktickými potřebami širokých vrstev lidových. Už dlouho před tím, než v obecných školách počalo se učiti realním předmětům, šířili bratři křesťanských škol všeobecně prospěšné vědomosti a tam, kde jim možno volně se rozvinouti, jako na př. v Belgii, vedou a již dříve, než se u nás uznala potřeba odborného školství, vedli své žáky pokračovacích škol tak, aby od pouhých řemeslných výrobků povznesli se k uměleckým výtvorům.

Jako pravým a dobrým učitelům nezáleží jim tolik na tom, aby jejich žáci mnoho věděli, jako na tom, aby znali věc, a proto, třebaže mají řádový šat, připravují své žáky pro tento život a největší důraz kladou na důkladnou znalost. To je — paedagogika školských bratří.



Dr. Vavřinec Kellner právem mohl poukázati na zakladatele katolických řádů školských vůbec a na Sv. Jana de la Salle zvláště a říci, že my katolíci máme více než jednoho Pestallozi-ho a znamenitější. Jest tedy čestnou povinností katolických učitelů, aby pochopili význam svého patrona Sv. Jana de la Salle a snad neopovrhovali — paedagogiku školských bratří.

Dr. OT. TAUBER:

## Zásady moderní paedagogiky a katechismus.

„Pane, co chceš, abych činil?“ zvolal Šavel, když plamen milosti jej osvítil a pohnul. Ve slovech těchto vyjádřil všecku svou oddanost a bezmeznou ochotu pracovat, trpět a žít pro Krista Ježíše. Horlit pro pravdu, pro dobro stalo se jeho životní zásadou. Jeví se nám tu sv. Pavel jako apoštol paedagogiky vůle, apoštol života dle víry. Šířit království Kristovo na zemi, bylo mu cílem. Cíli tomu obětoval dny a noci, rozum a síly až do posledního dechu. Potírat zlo i blud a bojovat pro dobro a pravdu, má býti též nejvyšším cílem křesťanského vychovatele každého. Z cíle tohoto vyplývá pak zásada první, totiž: pěstovat hlavně pozitivní stránku náboženství.

Dosud jsme se příliš obírali negativní stránkou víry a mravů, bludy, hříchy, chybami. Proto tolik třetin vyrůstalo. Když nyní hlavně budeme dětem co nejprůměrněji vysvětlovat pravdy a je navykát dobru, cvičit je záhy ve ctnostech, v dobrých skutcích a povinnostech, vychováme charaktery pro budoucí svět. Nestačí přece zlého se varovat, hlavní je druhá stránka křesťanské spravedlnosti: Čiň dobré!

Ctností osvobodíme děti; vždyť jenom ten, kdo se vyprostí ze zla, vyprostí se z otroctví a stane se páneem, stane se volným. Budovu dobra třeba ovšem opřítii pilíři pohnutek a vzorů, čerpaných z víry. Co je pohnutka?

Pohnutka je představa, jež nás může povzbuditi (pohnouti) k dobru, k trpělivosti, k lítosti. Může býti vyšších pohnutek, než má náboženství? Co je vyšší pohnutka na př.: konat dobro pro dobro aneb — konat dobro pro Boha, jenž je pravzorem dobra, dobro nejvyšší samo a tudíž i věčným, nezměnitelným měřítkem dobra, naprostým! Zda tato idea nenadchla tisíce reků, mučenků a missionářů k činům nadlidským!

Bůh je láska. O tom třeba dětem nejvíc a častěji mluvit; nesmíte však mluvit všeobecně, ale musíte jim představit jak Bůh je, děti miluje, čím jim dosud lásku ukázal a projevuje. „Synáčkové moji, milujte se, jako jsem já miloval vás!“, řekl Ježíš. (Jan XIII. 33). Já jsem vás vyvolil, vás přijal do církve, za vás trpěl, za vás dal život, vám Sebe sám dávám přijímat — a vy byste se navzájem nemilovaly?

„Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v Něho věří, nezahynul, ale měl život věčný!“ Bůh přijal vás za dítky,

stvořil vás k Svému obrazu, dal vám otce, dal vám kněze, nepotřebuje vás a přece váš stvořil, abyste věčně kdysi byli blaženi, dal vám anděla strážce, od věčnosti na vás myslel — a vy byste se samy nemilovaly? Duch sv. je láska sama. Tolikrát vám hříchy odpustil, posvětil vás milostí posvěcující, osvěcuje váš rozum ve škole a exhortè, povzbuzuje vaši vůli ve zpovědi, při čtení a modlitbě, chce vás spasit, chce vám zase odpustit, chce vám dát nadpřirozený život, chce vás učinit chrámem Božím, uděluje vám své dary, nakloňuje vás k dobrému, tolikrát vás potěšil a posílil — a vy byste Je j nemilovaly?

Tím stručně naznačil jsem pohnutky lásky k Bohu, k sobě, k bližnímu. „Láska nutí nás“, volal sv. Pavel. To vše, otázkami k tomu byvše přivedeny děti zodpoví samy.

Člověk touží po pravdě, dobru a štěstí. Bůh je pravda sama, Bůh je dobro nejvyšší, v Ném tedy je i naše štěstí, náš cíl. Bůh je však svatý, chce a miluje jenom dobré, Je j tedy nápodobit, Jemu se stávat podobnějším je povinnost každého z nás i dítěte. To musí nás pohnout, abychom co nejvíc probouzeli v dětech poznáním Boha s m y s l p r o p o v i n n o s t.

Co je povinnost?

Povinnost jest závaznost k požadavkům řádu, je jž světlem rozumu a víry poznáváme. Světlem rozumu poznáváme, co je dobré, ale též odvislost svoji od Boha, od rodičů a vychovatelů a společnosti a tím i zodpovědnost za všechny činy, trest neb odplatu a proto i povinnost sebe spasit, těžit hřivnami síly a nadání, povinnost Boha poslouchat, bližním dobře činit a příklad dávat. Rozum oznamuje nám pouze tyto povinnosti trojího vztahu našeho, vztahu k Bohu, k sobě, k bližnímu, moc vízíci však je od Boha, neboť jsem od Boha a jsme Jeho obrazem.

Dovolávejte se zkušeností dítek! Děti co jste cítily, když jste někdy poslechly, když jste daly almužnu, když jste se dobře naučily, pomohly někomu? Cítily jste štěstí, slast, byly jste blaženy, bylo vám sladce. Věděly jste: vykonal(a) jsem něco dobrého, co se Pánu Bohu líbí. Co jste cítily v sobě, když se vám nechtělo vstát, učit, poslechnout a j.?

Cítily jste se nutkány: Vstaň, nauč se, poslechni, pospěš si, udělej to ještě dnes, běž do kostela, dávej pozor! Cítily jste se zavázány, byste hlasu toho dbaly, a to, co nám velí, splnily. Jak péro pohání hodinky, tak vás hlas tento pobádal. Tímto hlasem mluvil k vám Bůh. Tento hlas, který vám velel, abyste dobře konaly, je jž jste poznaly a zvěděly, a vás chválil, když jste to vykonal(y), se nazývá s v ě d o m í.

Když jste však neposlechly, nenaučily se, nedaly, nešly . . ., cítily jste úzkost, nepokoj, mrzelo vás to, věděly jste: mám teď na sobě v i n u, nevykonal jsem povinnost. Pán Bůh se na mě hněvá. Tento hlas Boží tedy vám svědčí, že máte vždy konat povinnost a vaše povinnost první je: hlasu svědomí, když vám dobré velí, poslechnout. Svědomí je kazatel ve vás, svědomím mluví k vám Bůh, jako mluvil s hory Sinaj.“

Dobré svědomí je nejlepší poduškou a nejlepším štítem. Všecky tyto pomysly ovšem musíte od dítek dostat cestou erotematickou (otázkovou) a přivést je k nim indukci! Vědomí viny je první krok k nápravě, k pokání.

Vina však předpokládá znalost zákona a přikázání. Když tedy probíráte přikázání, ať vykonají děti samy hned ve škole a pak doma denně večer až do příští hodiny sebezpyt. Přesvědčte se pak, které a zda to vykonaly. Ne-li, uložte to zas! Zrcadlo zpovědní — pryč. Samy děti se vyzpytují, samy poznají a udají chyby, když jasně poznaly, co se zapovídá a co se poroučí. Proto však též u přikázání a hříchů vyzpytujte a probírejte hříchy a povinnosti — děti. Čemu učit děti hříchům dospělých?

K čemu vykládat ve IV. šk. roce na př. v VII. přík. o padělání potravin a listin! Vždy musí učitel vyjít od — dítěte. Děti proti majetku hřeší, když čmárají po zdech, lámou stromky, lezou přes ploty a zídky, nechají husy nebo krávy, pasouce je, do obilí vejít, berou klásky ze snopů, rozbijí okno kamenem, řezou lavice, upijí si, když nesou nápoj, doma berou ovoce, cukr, med, kradou řepu, uhlí, králíky, holuby, zašantročí věci školní, doma řeknou, že u kupce musely dát tolik nebo že jim tolik vrátil jen, ztratí to a řeknou, že jim nedal, šidí při hře, půjčí si něco a řeknou, že to nemají neb vrátily, že jim to kdosi vzal, vyměňují věci, žádají víc a řeknou, že tolik za ně daly, obarví kuličky a prodávají je jak byly by je v obchodě koupily, kradou na trhu, hlídají když jiní kradou atd. Jak málo lidí a dětí si zpytuje hříchy — cizí. Za to budou trpět v očištění. Co pomohou pouhé příklady hříchů těch jako Heli, Herodiána, Salome, žid. kněží, Aron — samých dospělých? Kdy radí, velí atd. dětem ke hříchu? Jen sáhněte do života dětí; chcete-li, by děti měly zájem, musíte mítí vy zájem o děti! Děti radí zle, když řeknou, jak a kde může si spolužák, bratr, sestra něco vzít; starší bratr káže chlapci malému: běž, dones to! Samy pak svolí, když zase je starší navedou. Svádí druhé: pojď si hrát místo požeňování, pojď se klouzat, na vojáky dívat místo školy; chválí hřích: dobře, měl's mu ještě více nabit, nedej se; hájí hřích: však to není hřích atd. Hned však též upozorněte na stránku pozitivní, že a jak mají děti a mohou dobře radit, kdy hřích vyjevit, napomenout, hřích odsoudit, ale za osobu se přimluvit atd. U hříchů hned vzbudit třeba ošklivost a předsevzetí cvičit ve ctnosti protivné hříchů; u přikázání hned třeba prakticky navést, jak a kdy příkaz uskutečnit. Zdůrazňujte hlavně pozitivní stránku přikázání, co se poroučí. K samočinnosti přivedeme děti jen cvikem vůle, cvikem v dobru a v ctnostech božských i mravných od maličkosti. Proto za velmi důležité pokládám, aby děti vzbuzovaly tři božské ctnosti nejen v neděli po exhortě, ale již i v 5. třídě ve škole. Božské ctnosti děti ať též vzbuzují, kdykoliv vejdou do kostela a vždy při Proměňování. Napřed ať se podívají na Tělo Páně, pozdraví Je a pak říkají: Ježíši v Tebe věřím, (že jsi tu přítomen), Ježíši v Tebe doufám, (že mě vezmeš k Sobě do nebe), Ježíši Tebe nade všechno miluji (více než sebe a Tobě se obětuji všecek). Katechismus by měl být rozdělen na 3 části: o víře, naději, lásce. K víře patří k 12. čl. i nauka o nebi, očištění v pekle. K nauce o lidech, nauka o smrti, k VII. čl. i o soudu, k lásce k sobě patří i nauka o křesť. spravedlnosti a o svátostech, prostředcích to sebeposvěcení. Katechismus se tím zjednoduší, odpadne opakování těžké věci na různých místech. Nauka o milosti má se probrat v 8. čl. při otázce? Co působí Duch sv. v nás? Osoba je představa konkrétnější než abstraktní slovo milost. Při úctě svatých vštěpujme úctu k sv. Cyrillu a Methoději, sv. Janu Nep., bl. Janu Sarkandru, Česlavovi, Hroznatovi, Zdislavě, sv. Ludmile, Václavu, Prokopu a bl. Ivanu.

Dobry úmysl vzbuzujme sami s dětmi v pondělí a denně, ve třídě, v níž máme první hodinu. Jméno Bůh ať děti píší vždy velkým začátečním písmenem. Při III. přík. děti samy ať přemýšlí a poví, co by mohly dobrého učinit v neděli! Na př. navštívit nemocného spolužáka, zajít na hřbitov, přečíst něco z bibl. dějepavy atd. U IV. přík. řekněte: „Děti, umiňte si teď: „Já od této hodiny poslechnu i h n e d, když mě rodiče zavolají“. Pěknou modlitbičku za rodiče mi přineslo dítě IV. tř. nedávno:

„Dobry Bože na nebi,  
dej nám, čeho potřebí:  
r o d i č ů m dej zdraví  
a mně dobré mravy“.

Chlapci se často bijí. Ať ukážou svou sílu v dobru na př.: někoho, jenž spadl, zdvihnou, stařence pomohou zdvihnout nůši, načerpají vody a doma pomáhají v práci. Kdo se zapře, na př. mohl by se mstít, ale neučiní toho, je pánem sebe, ten je rek, ten má sílu, že se dovedl přemoci, ten je svobodný v pravdě. Kdo se rve, je slaboch. Při V. přík. zdůrazňujte, co se poroučí: Smířlivost, pokoj, přátelství (David Jonathas), dobrý příklad, střídmost, čistota, veselost, hra dobrá, láska k mrzákům a ptáčkům. Ať si udělají děti předsevzetí: „Do neděle nebudu kromě snídání a 10. hod., kromě oběda, svačiny a večere nic jísti. Dostanu-li co, nechám si to až na večeri, na oběd“. Po neděli se přesvědčte, kdo to činil!

Ideaál všech ctností je Ježíš Kristus. Ježíš vzor, jenž řekl: Učte se ode Mne! na prvním místě máme při každé ctnosti, při každé povinnosti studovat sami a pozorovat nechat od dětí. Ježíš je tedy vzor i čistoty. Jeho oči krví plakaly pro nepočestné pohledy. Pro čistotu musíme býti nadšeni sami a slovy přesvědčivými a vlastní bezúhonností pro tuto vznešenou ctnost získat i děti. Za čistotu se třeba modlit; v pokušení — v útěku spása. Německé přísloví praví:

„Vždy skočí žába do blata,  
byť měla trůn i ze zlata“.

Vy děti, jste dítkami Božími, dědici nebe, chrámem Ducha sv., Bůh povýšil nás na zlatý trůn milosti posvěcující, na křtu sv. jste se staly svátými — a jakou úctu máte mít k sobě, jak dbáti máte o svou nevinnost! Ven z bláta! Blahoslaveni čistého srdce, oni Boha viděti budou. Jen čistý a stydlivý do nebe přijde. Jak krásný je sníh, jak krásný je sv. Alois! Jak krásný je diamant ve slunci, oč krásnější je čisté srdce v záři svátosti! Raděj umřít, než zhřešit jen jednou myšlénkou dobrovolnou! Bůh ví jak se sebou bojujete, odplatí vám to. Kdo se zapře, zvítězil. Co měl Adam s ovoce nabídnutým učinit! Zahodit je a odejít. Kdyby vás, chlapci, nějaká Eva, děvčice drzá oloupit chtěla o nevinnost, utečte! Děvčata, nevěřte těm, kteří vám lichotí! B l. A n e ž k a česká mohla býti císařovnou; věděla však, že Bedřich II. je pochybných mravů; raději korunou pohrdla, by sv. čistotu zachovala.

Při VII. prikázání napřed musíme objasnit pojem vlastnictví a právo naň. Zde též povzbuďme k š e t r n o s t i! Jak se radostně hlásí i hoši, kolik mají ve spořitelně nebo na poště. Řekněte mi děti, ptám se, čím se stali mnozí nepoctivými? Proč přišli až na šibenici? Že začali s maličkými

krádežemi. Též o své pomoci lze promluvit. K té vede právě poctivost a úspory. Dítě slyší doma: však hrabě má lesa dost, co pak záleží, když si dříví naberu; neubude mu. Čemu zvykne takový člověk? Lenosti a má kdy co? Jak nabyto — tak pozbyto. Zloději zůstane hanba; nevěří se mu. Čemu však se naučí, kdo ani maličkost nevezme? Pracovitosti, svépomoci, šetrnosti a mírnosti, zušlechťi se, vydělá si, má a přibývá mu, váží si svého statku i šatů a je i vážen, věří mu všichni. To děti samy chápou a zodpoví; tím se cvičí samy v myšlení i dobru. Lepší hrst vlastního, než pytel cizího. Pravdomluvnosti se děti naučí třeba jak dí Weigl (Kat. Bl. 1912), takto: Kdy jste musely lhát? Děti se zarazí, vyjeví, kdy lhaly, samy lež odsoudí a poznají, že zcela dobře by byly mohly říci pravdu a to vždy.

Příklady pravdomluvnosti ze života dětí jsou na př. mladý Waschington. Kdysi v zahradě nožikem pořezal štěp otci milý. Otec se rozhněval a vyšetřoval dělníky, sluhy a jim hrozil. Mladý Waschington sám od sebe přišel a dí: „Tatínku, já jsem to učinil.“ I řekl otec, dojat jsa přímostí chlapce: „Nechť bych ztratil sto štěpů, jen když mám tak upřímného syna.“ Setník Petr Mayer, jenž s Ondřejem Hofrem za svobodu vlasti bojoval, měl jen říci, že nic o smíru Rakušanů s Francouzy nevěděl, ale on pravil: „Lži bych měl vykoupit život?“ Byl s Hofrem zastřelen. Pán Ježíš za pravdu umřel. Kdo je větší rek, jenž se bojí a zapře, nebo kdo za pravdu a vyznání i život dá a třeba i trpět chce?!

Při VIII. přikázání má býti v katechismu pojednáno i o věrnosti v slibech bližním. Bůh slíbil a splnil, Pán Ježíš slíbil Ducha sv. a splnil i vy, děti, k Bohu a k sobě máte býti věrny. Též třeba pojednati při 8. prik. o upřímnosti k Bohu, k sobě, k bližním, představeným i přátelům. Upřímnost může vycházet jen z hluboké pokory, to jest z uznání své hříšnosti a z živé víry: Bůh mně vidí, Bůh to ví a proto se máte, děti, vyznat, jak se před Bohem vinnými poznáváte! Upřímní jsme k bližním, když je milujeme a z lásky i na chybu upozorníme a jim řekneme, jak a co s nimi zamýšlíme dle pravdy. K sobě jsme upřímní, když si své vady doznáme a svou křehkost uznáme. Co je pěknější: stromek křivý nebo přímý? David v Ž. 50. praví: „Ducha přímého obnov v útrokách mých!“ V Ž. 25. dí: „Noha má stojí v přímosti.“ P. Ježíš přímo do očí vrhl pravdu fariseům. Kdo vám řekne pravdu do očí, byť štípala jako sůl, toť upřímný váš přítel.

„Přímé čiňte stezky Páně!“ volal Jan Křtitel. Jen vždy se přiznat! Tomu učme od I. třídy. Upřímné musejí býti zvláště ve sv. zpovědi všechny děti. „Co chceš, aby tobě lidé činili, čiň i ty jim!“ Pomluva tě bolí. Dí Čelakovský:

„Pomluvo, pomluvo,  
pichlavé máš listí,  
žádný srp tě ani kosa  
z pole nevyčistí“.

Chceš, aby se tebe zastali, zastaň se i ty. Vždy jen o dobrém mluv, co kdo má! Platí co, zapřít poklesek? Je snad lepší, skvrnu nahradit děrou? Dejte si pozor, aby vám neutíkal jazyk před rozumem! Rády slyší děti průpovědi z pravidla.

„Pes jenž mnoho štěká,  
málo kouše.

Nejhorší jsou vlci  
v ovčím rouše“. (Lutinov, Šlehy a něhy).

„Kdo o mně zle mluví, aby mně zlehčil, tomu se vysměji;  
kdo o mně zle mluví, aby mně rozlobil, toho polituji;  
kdo o mně zle mluví — a pravdu mluví, tomu poděkuji“.

(„Našinec 1911).

Ve sv. zpovědi děti snad hříchy zaonačí, by se zdály lepšími. P. Ježíš raději k vůli tobě, dítě, chtěl se zdát zločincem. A ty se stavět chceš lepším. Sv. František se pokládal za největšího hříšníka.

Přetvářkou se prohřešují děti, i když na př. opíší úlohu, neb si ji dají udělat, vypůjčí si šaty a jimi neb úlohou se chlubí jako vlastními. Domácí úlohy mají zcela odpadnout, ve škole pak pěstujte „volný úkol“. I v náboženství vhodná je školní úloha na př.: „Co vše jsem dělal včerejší neděli?“ Nebo: „Napište co chcete, co se vám líbilo tento měsíc v náboženství? Na př.: o modlitbě, o některé cnosti, o některém článku víry atd. Nebo: Co jsem tento měsíc vykonal vůči Bohu? Jak jsem plnil náboženské povinnosti?“

Sebezpytu se děti učí na př. když se na konec roku tážou: „V čem jsem pokročil. Odložil jsem aspoň jednu chybu svou? Stal jsem se lepším od poslední sv. zpovědi? Jak jsem zachovával, co mě radil vel. pán ve sv. zpovědi? Proč jsem zas klesl do těchže hříchů? Snad jsem si myslel: teď jsem lepší než druzí a pýcha — předchází pád. K sebevýchově a samostatnosti velmi účinně napomáhá, když si děti učiní jedno určité dobré předsevzetí. Na př.: Vstanu v tu hodinu, hned jak procitnu, pozdravím Vel. Svátost oltářní; tento týden se budu cvičit v tichosti a rád snesu doma, ve škole, venku a v kostele, co se mně dotkne nepříjemně; dnes budu se, cvičit v pokoře, a rád snesu, když mi někdo vytkne poklesek nebo zahanbí. Pán Ježíš byl též pokořován a mlčel; on byl nevinný a já jsem hříšník; všechno to snesu a vykonám za pokání a z lásky Ježíši Kristu; modlit za pokoru se budu; budu ode dneška jen dobré mluvit o každém; představených svých vždy se zastati; dnes dám pozor hlavně na oči atd. Ráno si ovšem denně předsevzetí obnoví. Večer ať se zpytují, jak se chovali na př. při pokoření a vždy vzbudí lítost dokonalou! K lítosti pohnou děti hlavně představy o Boží dobrotě a jeho milosrdenství a myšlenka: Pro mne byl Pán Ježíš ukřižován. Mé myšlenky jsou trny; můj vzdor — kopí. Často a často připomínejte dětem, aby vzbuzovaly lítost dokonalou. Leckterý člověk jen jí bude pro věčnost zachráněn. Jak se vzbuzuje, znáti děti muse. Při zpytování se mají děti tázati: Který hřích jsem dělal nejčastěji? Jak se stalo, že jsem zase do hříchu klesl? Je tím vinna má samolibost? Varoval jsem se příležitosti? S kterým hříchem mám nejvíc obtíží? Je to nenávisť? Zlostnost? Hřích proti čistotě? Tento hřích tedy si vezmu na mušku a budu se cvičit v lásce k nepřítelům; ihned v pokušení si povzdychnu: Ježíši, stůj při mně! Děti si rády domýšlí, že lépe umí psát, kreslit, zpívat atd. Již tedy i ony mají být upozorněny, že nadání je od Boha. Čím víc kdo umí, tím má být pokornější.

„Kdybych prošel celou zemí,  
prozpytoval celé nebe  
a vyniknul nade všemi —  
více zná, kdo poznal sebe“. (Jablonský.)

Dokud děti máme, vždy je sami ke svátostem připravme. Vždy nový důvod jim k lítosti osvětlíme a to jeden pouze, ale důkladně na př. nevděk k Duchu sv., zpronevěra ke Kristu Pánu, zloba vůči Bohu Otci. Učelem pokání je: se zlepšit, změnit a pak pokračovat. I dítě se má ptáti: „Pane, co chceš, abych činil?“ Kdyby si za rok jednu ctnost osvojilo, dosti vykonalo. Mohou se lidé třeba týdně zpovídat, co platno, když v dobru, v lásce a ctnosti nepokročí. Růženec, návštěva velebné svátosti, křížová cesta a j., to vše jsou jen prostředky k cíli, jenž jest: „Vezmi kříž svůj a následuj Mne!“ Praktickým návodem k sebevýchově učíme zároveň děti ctnosti hlavní a první totiž: opatrnosti. Činný stav duše, kterým dobře žijeme, mravy pravidlům svědomí podřizujeme a ve všem a vždy prohlédáme k věčnosti a spáse a proto předem se pojišťujeme, prostředky a skutky, je cesta k Bohu. Protivou opatrnosti je zbrklost a lhostejnost. Ráno si má každý žák třeba říci: „Co dnes mě čeká? Které nebezpečí na mě čeká? Co udělám, abych zvítězil? Co bych tak mohl dnes učinit dobrého?“ Děti mají býti jako včeličky a mravenečci a kde co dobrého vidí, již ať napodobí. To je ona blahoslavená lačnost po spravedlnosti a horlivosti, přinášející rozkoš a duchovní veselost. Boj skytá příležitost, abychom ukázali, co dovedem. Sv. Čech dí: I malý čin je víc než pouhé řeči. Hoch továrníka v Soysdorfu dostával na koncerty a dětské hry od otce peníz na křeslo; on si kupoval místo k stání, ostatní dával na vykoupení dětí v Africe. Příklady musíte bráti ze života dětí a pro život dětí. „Jediným měřítkem školy je přirozenost dítěte“ praví Dr. Hagmann (Zur Ref.) Proto se vždy tažte: Je to pro děti? To je klíč k výchově dětí.

Studujme život dětí, pěstujme v nich smysl pro povinnost živou vírou, účinnou láskou, učice je sebezpytu a cviku v dobrém a tak vyhovíme moderním zásadám sebevýchovy a samočinnosti. Škola se nám stane radostí zde a zásluhou pro věčnost.

## ROZHLEDY.

### Vychovatelství.

Sjezd pro pokusnou psychologii konán bude 16.—19. dubna letošního roku v Berlíně. Na programu jsou themata obsahující důležité problémy psychologicko-paedagogické. Dle zprávy společnosti pro pokusnou psychologii, která sjezd pořádá, budou konány tyto přednášky:

Psychologie vyučování mluvního, význam psychologie pro ostatní vědy a pro praxi psychologické metody intelligentních zkoušek. Sjezd bude doplněn dvěma výstavami: v jedné z nich vyložen bude značný počet psychologických pomůcek a aparátů, v druhé uvidíme několik skupin z cenného materiálu zapůjčeného Ústavem pro užitou psychologii a psychologický výzkum — jako :

1. Psychografické prostředky výzkumné : psychologické a psychiatrické dotazníkové archy, paedagogické osobní archy pro školy obecné a pomocné, instrukce ku psychologickému výzkumu primitivních národů, tabulky o dědičnosti duševních vlastností atd.

2. Psychologicky zajímavé výrobky; literární plody dětí a lidí chorých duševně, hudební produkty zázračných dětí a fonografické snímky zpěvu a hudby primitivních národů, analfabetů, lidí předhistorických, dále výsledky srovnávacích pokusů hromadných v kreslení a modelování na individuích různého rodu, stáří, intelligence, na slepících, hluchoněmých, slabomyslných a j.

3. Materiál ke studiu forem výrazu: grafologie, rukopisy umělců, lidí duševně chorých, zločinců, typické fotografie, mimika a fysiognomie atd.

**Psychologický ústav** jako dar universitě moskevské daroval milionář Ščukin v Moskvě. Stavba jeho stála 120.000 rublů. Ústav bude letos v létě vysvěcen a účelu svému odevzdán.

**Výzkum dítěte v ústavě pro kulturní a všeobecné dějiny při lipské universitě.** Když v letním semestru r. 1909 po dlouhých a obtížných předběžných přípravách otevřel Karel Lamprecht v Lipsku při universitě svůj široce založený a všemi pomůckami moderní vědy vyzbrojený Ústav pro kulturní a všeobecné dějiny, nezapomněl zříditi při něm oddělení pro genetickou psychologii dětskou. Toto oddělení má usnadňovati porozumění kulturám primitivním, se kterými se ještě dnes setkáváme u polodivých národů přírodních, a které byly v pravěku lidstva všeobecnou kolébkou kultur dnešních. Jelikož se tak může státi hlavně studiem umělecké tvořivosti, bylo již od roku 1904 pilně sbíráno vše, co souvisí s volným kreslením dětským od nejtělejšího věku dětí a ze všech možných států evropských i zámořských. Tak bylo snromážděno na 100.000 nejrozmanitějších kreseb rozmanitého původu. Kromě této cenné sbírky existuje při ústavu speciální knihovna, která obsahuje celou příslušnou literaturu německou z toho oboru a také hlavní díla odborná anglická a francouzská. K orientování v problémech a methodách genetické psychologie dětské slouží pravidelná cvičení seminární, jichž se zúčastní nejen studující dějepisu, ale i studující ethnologie, psychologie, především však studující paedagogiky. Tato cvičení uvádějí žáky zejména v methodu bádání srovnávacího; prozkoumává se vývoj duševních funkcí individua a to nejen kreslířská schopnost zobrazovací, ale i řeč, myšlení, a činnosti volní za nejrozmanitějších podmínek kulturních, tedy na př. na dětech různých ras a národností. Rovněž jsou předmětem bádání případy příčinné souvislosti mezi vyvíjejícími se jednotlivými funkcemi vnitř individua. Nejdůležitější při tom je studium vnějších vlivů na duševní vzrůst dětí a subjektivních podmínek za kterých dítě pozvolna vzrůstá do kultury svého národa. Studuje se při vývoji řeči otázka, zda dítě je schopno toliko napodobiti slyšené nebo i samo tvořiti. Jak viděti probírají se otázky zajímaví nejen každého dějepisce a psychologa, ale i paedagoga; neboť ve vědě paedagogické zaměstnávaly badatelskou pozornost uvedené otázky vždy měrou nemalou. Proto jsme považovali za nutné na tento nedávno vzniknuvší ústav pro srovnávací psychologii dítěte upozorniti. V jednotlivých semestrech byla až dosud projednána tato themata: Úvod do základních otázek a method srovnávací psychologie dětské; vývojové stupně kreslířské schopnosti zobrazovací u dětí; vývoj zobrazování prostoru; vliv kulturního prostředí zkoumaný na dětech indických a japonských; duševní vývoj dětí u národů přírodních; srovnání kreslířského a mluvního vývoje dětí.

**Učiti se z rána nebo večer?** O tom uveřejnil W. Lay z Karlsruhe pojednání doložené výsledky pokusů konaných na žácích učitelského semináře. Dnes panuje všeobecné mínění, že lépe je učiti se z rána nežli večer; duch i tělo jsou ráno svěžejší, chápe se



rychleji. Tak jsme zvykli souditi. Ale uvedené pokusy přesvědčují čtenáře o pravém opaku. Ze žáků a chovanců učitelského semináře sestavil Lay 3 pokusné skupiny. Prvá měla za úkol z paměti se naučiti řadě zcela nesouvislých, bezvýznamových slov jednoslabičných, druhá dvoj- a třetí trojslabičných. Žáci se učili střídavě ráno a večer; bylo zaznamenáváno kolika slabikám a za jaký čas se vždy naučili. Skupina první a druhá se učily 24krát, třetí skupina 12krát. Výsledky celkové shrnul Lay v tuto přehlednou tabulku

Pokusné řady		Večerní učení			Ranní učení		
Učební látka	Reprodukce	Doba učení	Slabik zapamatov.		Doba učení	Slabik zapamatov.	
			vůbec	správných		vůbec	správných
Slova 1 slab.	po 24 hod.	37'30"	56	56	27'0·5"	15	15
" 2 "	" 24 "	17'30"	42	40	23'—	36	23
" 3 "	" 12 "	17'30"	43	31	18'30"	33	22
		72'30"	141	127	68'30·5"	84	60

Z tabulky viděti, že doba učení byla jak ráno tak večer přibližně skoro stejná (72'30" a 68'30·5"), ale že výsledky zapamatovaných slabik 141 proti 84 a 127 proti 60 mluví zřetelně ve prospěch učení na večer. Tento nápadný výsledek vysvětluje Lay takto: „Dlužno uvážiti, že každý duševní jev je závislý nejen od předchozích a současných, ale i od následovných duševních a fyzických dění. Duševní jev může býti následovnou mnohostí a rozmanitostí denních událostí — na př. návštěvou musea — nebo jen i jedním silným dojmem následným více nebo méně oslaben ba i docela smazán. Také je známo, že mnohé představy, nejsou-li jinými křížovány a rušeny, „bezděčně dále pracují“. Příhodnou dobou pro to je noc; v noci jsou vnější vlivy zcela nebo skoro zcela vyloučeny a mozek se spánkem občerstvuje. Dobou nepříznivou pro lepší vkořenění představ do mysli je však světlý den, kdy dojmy a příhody v pestré směsici následují a vzájemně se utlačují. Za těchto předpokladů pochopíme, že lépe učiníme, dáme-li přednost učení večernímu před učením ranním“. —

Kdyby se dalším zkoumáním, k němuž tímto Lay dal podnět, tento překvapující objev potvrdil, měl by za následek jisté změny nejen v pořádku našeho každodenního zaměstnání, ale i v rozvrzích hodin. Uvedený výsledek přímo mluví proti hromadění vyučování na dopoledne, kde se bezprostředně nejrůznější předměty takřka honí a vzájemně se na své účinnosti zkracují.

Tělesné trestání mládeže má dle valné většiny našich paedagogů již naprosto přestat. A proto podivno, že největší moderní filosof a paedagog německý, berlínský profesor Fr. Paulsen (zemřel roku 1908) ve svých vychovatelských přednáškách pro tělesný trest ve škole horlil. Na základě jeho přednášek vydal dr. W. Kabitz, docent na universitě v Bratislavě, „Paulsenovu paedagogiku“ v níž názor Paulsenův na tělesné trestání ve škole velmi důkladně projednává. „Bez ohledu na nebezpečí, že bude počítán mezi „Prügelpädagogy“ zastupuje Paulsen názor, že metla ba i hůl mají své místo ve vychovatelství. V pravé chvíli použita působí metla u dětí „jako nejlepší specifikum proti psychicko-fyzickým poruchám“, ona „dělá divy“. Ale metla i hůl mají ve svém užití meze a mají též svá nebezpečí. Při dospívajících hoších a dospělých je každé trestání metlou naprosto nepřijatelné. — Dle toho Paulsen připouští tělesné trestání pouze u dětí, u nichž nelze ještě s výsledkem pouze na duši působiti. Zajímavé je také, co Paulsen ve svých

„dějinách vyučování“ uvádí. Práví tam, že Jesuité byli v tělesném trestání daleko zdržlivější nežli středověké a protestanské školy. I z této známky je patrné, kterak Jesuité se svými výchovnými methodami vždy stáli v popředí. — Zesnulý filosof a paedagog zle také potíral názory těch, kteří z práce ve škole chtí udělati hru a snaží se ve všem mládeži jen hověti a nadlehčovati. — (Ellen Key nazvala 19. století „Stoletím dítěte“. Tolstoj v „Karenině“ praví ústy Natalie Alexandrovny: „Pravdu má papá, že, když nás vychovávali, panovala jedna krajnost: nás drželi v entresolech (nízké mezipatro paláců), rodiči pak bydleli v beletáži (vysoké první patro paláců, v němž jsou komnaty panstva); nyní naopak rodiče mají být v komůrce a děti v beletáži. Rodiče nyní nemají práva žítí; všechno jen pro děti!“). Proč upadati ve výchově do samých extrémů? Heslem mládeže má býti ono scholastické slovo: Bene agere et laetari = řádně pracovati a býti veselé mysli. A toto druhé dostaví se všude tam, kde se prvé konalo. Stálá bázeň mládeže před velkým namáháním působí zlobně na její povahu. Pro mládež má platiti zákonem: Nec aspera terrent = nebáti se nesnadného. Neboť jenom tím se budí a cvičí v mládeži síla a energie vůle, a kdo těm přivykl, je dobře vyzbrojen do života. Ale kdo jich chce dosíci, musí se v nich cvičiti již ve věku mladém.

**Zrak hluchoněmých a normálních dětí.** Kdo pozoroval slepce, přesvědčil se, že sluch a hmat jejich je vyvinutější než u lidí vidoucích. Je to jakási náhrada za zrak. Dr. L i n t, professor na polyklinice v Bruselu zkoumal, nemají-li hluchoněmí, jimž všechna výchova i vyučování podává se jen zrakem, který se tudíž zdokonaluje a zjemňuje, bystřejší zrak než lidé slyšící. Vybral si 20 dětí z ústavu pro hluchoněmé v Berchem Sainte-Agathe a 20 dětí z francouzské školy v Bruselu.

Oboje děti byly stejného věku: 2 děti 13leté, 3 15leté v každé skupině atd. Ze vzdálenosti 5 m četly pak děti hluchoněmé i normální (po sobě ovšem) ze zvláště zřízených tabulek každé dítě celkem 2000 značek rozdělených po 400 na 5 řádcích různé velikosti. Výsledek byl tento:

#### Hluchoněmí poznali:

	396 značek ze 400 značek na první řádce
	396 " " 400 " " druhé "
	383 " " 400 " " třetí "
	243 " " 400 " " čtvrté "
	88 " " 400 " " páté "
úhrnem . . . . .	1511 značek

#### Normální děti poznaly:

	400 značek ze 400 značek na první řádce
	379 " " 400 " " druhé "
	368 " " 400 " " třetí "
	185 " " 400 " " čtvrté "
	40 " " 400 " " páté "
úhrnem . . . . .	1372 značek.

Hluchoněmí tedy poznali o 139 značek více než děti normální. Když byl pokus opakován, poznali hluchoněmí o 142 značek více. Zajímavé bylo při tom, že při čtení čtvrtého a pátého řádku (drobných) hluchoněmí totiž právě na těchto řádcích projeví větší bystrost a schopnost formy rozeznávati. — Pokusy Lintovy mluví totiž jasně pro jakési vyrovnání smyslů,

**Odkud pochází z větší části nervosa ?** Slavný lékař choromyslných v Paříži *P i n e l* (1745—1826) učinil zkušenost, že ono veliké vzrušení mysli, které způsobila francouzská revoluce, mělo za následek, že ti, kteří po léta byli nemocnými a slabými, najednou ucítili se zdravými a silnými, a že obzvláště nervové choroby, kterými hlavně ve vyšších třídách byli postiženi přemnozí zahaleči, skoro všechny náhle vymizely. — A tento zjev je zajisté nejlepším důkazem, že všechny ony nervové choroby nebyly než následky duševní lenosti a vnitřní passivity oněch lidí.

**Řeč náboženství a řeč revoluce.** Náboženství praví bohatému: „Pomoz chudému, neboť je tvým bratrem, kterého máš milovati jako sebe sama! Blahoslaveni milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou. Nepožádáš statku bližního svého! — Revoluce oproti tomu volá k chudému: „Vezmi bohatému, co má, neboť on bohatý je tvým bratrem a proto musí se s tebou rozdělit. Všickni lidé jsou si rovni a statky světa náležejí všem. Proto si vezmi, čeho potřebuješ a čeho si žádáš. A k bohatému dí: „Co máš, není tvým; nejsi ničím více než druhý. Majetek je krádeží, zločinem, proto nech i jiné, aby požívali, čeho jsi dosud jenom ty nespravedlivě okoušel. (Obsah Tolstojova „Světlo v temnotách svítí“).

## Vyučování.

**Rozsah dětského hlasu.** Professor *E n g e l* v Drážďanech zkoumal hlas na více než 2000 dítkách a na základě studii jeho stanoven je rozsah hlasu pro jednotlivé školní roky ve vyučovacích osnovách pro školy saské takto :

1. šk. rok	2. šk. rok	3. šk. rok	4. šk. rok	5. šk. rok	6. šk. rok	7. šk. rok	8. šk. rok
d'—a'	d'—d''	cis'—e''	c'—e''	c'—f''	c'—fis''	hes—g''	a—g''

*Fr. Pivoda* doporučuje u dětí užívati hrudního rejstříku pouze do *fis'* nebo *g'*; při tvoření tónů vyšších nařizuje zpěv slabý (v rejstříku středním), aby násilným vyřazením tónů nepřenášel se hrudní rejstřík do poloh vyšších, což obyčejně mívá neblahé následky pro vývin hlasu i pro zdraví dětí. Při vyučování zpěvu na školách obecných a měšťanských mělo by se na rozsah hlasový bráti více zřetele při výběru písní nežli se dosud děje.

**Kurs pro nové metody ve vyučování zpěvu** pořádá právě (od 4.—24. března) na Vinohradech ředitel školského zpěvu z Berlína pan *Max B a t t k e*. V Německu považován jest za předního paedagoga hudebního, jehož hlavní snahou jest dáti elementárnímu vyučování v hudbě a zpěvu pevný základ a zpopularisovati hudební výchovu ve vrstvách nejširších. Hlavní předností jeho metody je všestranná rozmanitost; o zvýšení pozornosti postaráno jest hojnými pomůckami názornými. Jeho názory horlivě u nás propaguje professor *Jiránek*. Na hudebně paedagogickém kongresu ve Vídni v dubnu 1911 způsobily *Battkovy* reformy a demonstrace ukázek nové jeho metody živý rozruch!

Aby poskytnuta byla možnost seznámiti se s novými směry ve vyučování zpěvu i učitelstvu škol obecných a měšťanských, pořádán je svrchu uvedený kurs. — Zdali pak je tam také někdo z Moravy?

**Výcvik levé ruky.** „Leváctví“ považuje se bohužel dosud za zlovyk a bývá káráno. A přece jak cenné, dovede-li člověk k jistým úkonům používati pravé i levé ruky! Může si levou vypomoci, je-li pravá zraněna, ba často se přihází, že nutno jen levé použítí. Výcvikem levé ruky sesiluje levá strana těla a pravá hemisféra mozková. Možno říci, že dosud pracovali lidé jen polovinou svých mozků. Stejnoměrný výcvik levé ruky s pravou měl by býti tedy důležitým příkazem moderní paedagogiky! Skythům byla obou-

ručnost i zákonem přikázána; dnes jsou takovým obratným bimanuálním národem Japonci. Výcvik levé ruky přináší s sebou i četné výhody po stránce zdravotnické, podporuje stejnoměrný vývoj těla. Co dovede žák udělati rukou levou, dovede mnohem snáze rukou pravou. Slabomyslnost téměř vždy souvisí s neschopností užívatí prstů: zde nejvíce vyniká spojitost ruky a mozku a proto výcvik rukou je při vzdělávání slabomyslných neocenitelný. — Při výcviku levé ruky na prvním místě stojí psaní a obouručné vyučování dovednostem. Dospělí nabudou dostatečné dovednosti, opisují-li po dobu jednoho měsíce denně pětkrát abecedu. — Čím mladší dítě, tím rovnocennější je písmo levé ruky písmu pravé. — A nic takový pokus nestojí!

**Nepodceňujme význam opisování!** V „Komenském“ čteme: „Máme jíti v důkazech primátu opisování jako pravopisného cviku ještě dále a poukázat, jak staré naše triviálky, kde se proto psalo a psalo (opisovalo), pouštěly žáky pravopisně mnohdy jistější než naše moderní pětitřídka? Nářek na nepatrné výsledky dnešní školy čerpá mimo čtení hlavně odtud své důvody. Než i dnes máme hojně zkušeností, že z jedno- a dvojtřídek zapadlých vesnic jsou celkem žáci v pravopisu pevnější než absolventi leč které měšťanky. Prostě proto, že je tam mnoho nepřímého vyučování, ve kterém svědomitý učitel získává nejvydatnějšího pravopisného pomocníka.“

## Rozhled světem.

**Kočovnou budovu školní** pořídil školní okres Mödling v Dolních Rakousích. Celá škola zbudována jest ze dřeva ve slohu barokovém a spočívá na pilotách do země zatlačených. Je 12·75 m dlouhá a 6·6 m široká. Malá předsíň vede do učebny, osvětlené 5 vysokými okny. Dřevěné stěny vystlány jsou korkovými plotnami a podlaha napuštěna jest olejem proti prachu. V učírně je místa pro 70 dětí. Zajímavý tento kočovný barák, jež lze ve dvou dnech rozebrati a kdekoliv opět postavit, vyžadoval s celým zařízením 6.800 korun nákladu.

**Průmyslové školství v Rakousku.** Pro různá odvětví průmyslová jest v Rakousku 25 průmyslových škol, pro jednotlivá odvětví 170 škol, 12 škol řemeslnických a 1000 škol pokračovacích.

**Maďarské školy v Chorvatsku a Slavonii** mají letos přes 10.000 žáků. V Oseku navštěvuje maďarskou školu 710 dětí, v Zemuni 600, v Duvaru a jinde 200 i více dětí. Smutné jest, že počet dětí v maďarských školách rok od roku stoupá. Ve školním roce 1908—1909 bylo jich tam 8712, v roce 1909—1910 již 9342 a letos už přes 10.000!

**Školství ve Finsku.** 40·7% všeho obyvatelstva má vyšší vzdělání než škola obecná negramotných je jen 1·2% (v Rusku přes 78%). Kromě university, politechniky a techniky jest 50 gymnasií, mnoho odborných škol středních, 2788 škol obecných s 121.353 žáky. (Finsko čítá 3 millony obyvatel.)

**Německé děti v Berlíně.** Do obecných škol berlínských chodilo 4.162 dětí, znajících pouze jiný, anebo také jiný jazyk než německý. Z těch mluvilo 3794 slovansky, a sice: 1346 jen polsky, 2309 polsky a německy, 40 rusky a 99 lužicky a česky. Dále 148 maďarsky, 66 italsky, 28 francouzsky, 50 anglicky a 67 jiné řeči. V posledních 10 letech počet slovanských žáků stoupl. Tak bylo v roce 1901 polsky mluvících dětí pouze 612 a dnes je jich 3655.

**Nové vysoké školy v Rusku.** V Rusku pro nejbližší dobu projektováno je zřízení několik vysokých škol; tak v první řadě zřízen býti má zemědělský ústav ve Voroněži, medicinská fakulta v Rostově na Donu a fysicko-mathematická fakulta v Tiflisu. Dále

pomýšlí se na zřízení zemědělského a zvěrolékařského ústavu v Západní Sibiři a zemědělské techniky v Samaře, Permě nebo v Jekatěrinburgu.

**První vysoká škola ženská** otevřela se 1. listopadu m. r. v Lipsku. Věnována je vzdělání neslužebnému. Ústav zakládá a vede soukromý spolek. Předměty učební jsou hlavně filosofické (lehké látky), literární, sociální, zdravotní a paedagogické. Tedy to, čeho žena potřebuje v životě pro sebe samu. — (Na c. k. české universitě v Praze pro letošní zimní semestr zapsáno 162 posluchaček.)

**Novou universitu** zřídili si ve Frankfurtu nad Mohanem. Má pět fakult: filosofickou, lékařskou, právnickou, přírodovědeckou a národohospodářskou.

## Rozhledy po katechetice.

**Nové biblické obrazy.** Na chodbách spolkového domu katechetů mnichovských byla po čas katechetského kursu v Mnichově o letošních prázdninách vystavena katechetská literatura; na stěnách bylo vyvěšeno 24 nových biblických obrazů firmy Kösel z Kemptenu (42 Mk). — Předčí jiné obrazy tím, že podávají nejen věrně správný význam dějový dle bible, nýbrž vycházejí vstříc i citění dítěte, vyjadřující dětským způsobem výraz i radostnou nebo truchlivou náladu osob dle psychologické metody.

**Nové biblické dějepravy.** Známý pracovník o psychologické metodě J. Stieglitz vydal v Mnichově novou biblickou dějepravu, a to „malou“, vzdobenou 25 barevnými obrazy Fuglovými, a „školní“, vzdobenou v Novém zákoně obrazy Führichovými, ve Starém zákoně také obrazy jiných malířů. — Nápadno je u obrazů Fuglových, že je na nich Pán Ježíš se svatozáří kol hlavy vyobrazen až od svého ukřižování. — Obrazy jsou velmi pěkné, namnoze celostranné. — „Malá“ dějeprava je tištěna na hlazeném papíře a stojí vázaná 60 pf. „Školní“ dějeprava má 430 stran a stojí 1 M 30 pf. Vyšly nákladem firmy J. Kösel v Mnichově. Ráz mluvy je čistě německý. — Kéž bychom i my měli podobnou knihu, napsanou jadrnou smluvou lidovou, které by bylo vyhrazeno čestné místo v náboženských hodinách! Z našich dějeprav duchu českému nejvíce vyhovuje mnohým neznámá dějeprava Doleželova.

**Křesťanský pozdrav ve školách.** — Učitelský sbor v Opočnici v Čechách se usnesl, aby žáci ve škole pozdravovali mlčky povstáním — do srozumitelné mluvy přeloženo: pánům nebyl po chuti obvyklý křesťanský pozdrav. Poděbradská okresní školní rada však na podanou stížnost usnesení opočnických vychovatelů zrušila. Protože podobné protikřesťanské výstřelky se ukazují už i na jiných školách, na nichž někteří členové sboru si kategoricky zakazují křesťanský pozdrav od dětí, bylo by snad vhodné, kdyby Katolický spolek českých učitelů společně s Jednotou katol. duchovních diecése brněnské se chopil iniciativy a zakročil u c. k. zemské školní rady, by takovým způsobem náboženské citění žactva nebylo uráženo.

**Školní mládež v tělocvičnách spolkových.** Semenem, které ponese neblahé ovoce, jest povolování dítkám vstupovati do tělocvičných spolků. Dítě má zůstat dítětem a nemá býti vtahováno do politické vřavy, která na nejednom místě otravuje člověku společenský život. — Nikdo neupřel, že povolováním zemské školní rady, jakého jsme každé chvíle svědky, vztahuje se dítě předčasně v politický boj. Dnes nejsou vzácností města, kde jsou tři různé tělocvičné jednoty, z nichž snaží se míti hodně dorostu: „Orel“, „Sokol“ a „Lassalle“. Každá z nich je jiného politického nátěru. Každá je oprávněna, by jí bylo dovoleno cvičiti mládež. Představme si, že každá z nich má cvičitele zkoušeného z tělocviků — k jakým důsledkům to povede? Nebudou se už žáci vespolek hádati? Povolání činitelů měli by o tom uvažovati dříve, než-li podobné paedagogické přehmaty natropí mnoho nedozírného zla. —

**Kongres katechetický ve Vídni roku 1912.** Náboženské vyučování, jeho obsahy i metoda jde ruku v ruce s rostoucím zájmem pro náboženství i s neutuchajícím bojem proti němu. Prostředkem ku zdokonalení náboženského vyučování v každém směru má být kongres katechetický bezprostředně před světovým kongresem eucharistickým v sálech theologické fakulty c. k. university ve Vídni ve dnech od 6.—11. září 1912. Sejdou se na něm učitelé katechetiky, praktičtí odborníci školní a katechetičtí spisovatelé, aby stanovili správné zásady pro učebnou osnovu, učebnice a literární pomůcky nezbytné pro učitele náboženství.

\* \* \*

Program kongresu bude tento:

a) Methodické otázky elementárního vyučování náboženského.

Náboženské vyučování na nejnižším stupni. \*Vyučování katechismu na středním a vyšším stupni. \*Biblické vyučování na středním a vyšším stupni. \*Liturgické vyučování. Učebná osnova na středním stupni. Učebná osnova na vyšším stupni. \*Náboženské vyučování pro slabomyslné.

b) Učebnice pro elementární vyučování náboženského.

Jednotná učebnice náboženská pro nižší stupeň. Biblická dějprava. Modlitební kniha a zpěvník. Učebnice pro závěrečné vyučování.

Mimo to: spisy mládež.

c) Methodické otázky vyššího vyučování náboženského a vhodné učebnice.

\*Základní vyučování náboženství (v 1. a 2. tř. střední školy) a systematické vyučování liturgie (ve 3. třídě). \*Vyučování zjevení Božího starého a nového zákona. Vyučování věrouce. \*Vyučování mravouce. \*Vyučování církevním dějinám. Methodika vyučování náboženství na škole střední. Učebná osnova vyučování náboženství na škole střední.

d) Literatura pro katechety a učitele náboženství.

Pomůcky katechetické. Časopisy katechetické. Průvodce katechetickou literaturou. Bibliografický ročník katechetické literatury. Příprava encyklopedické příručky katechetiky.

Mimo to: Katechetické professury.

\* \* \*

Themata hvězdičkou nepoznačená vyjdou ve zvláštní publikaci „Referáty kongresu katechetického ve Vídni r. 1912“; budou vypracována od vynikajících odborníků a připravená k diskusi. Vydá je svým nákladem Kirsch ve Vídni v sešitech na jaře. Themata hvězdičkou poznačená vyjdou v jiné publikaci v témže nakladatelství pod názvem „Grundfragen der Katechetik“. Vyšly už dva sešity.

Na kongresu bude mít referent nebo jeho zástupce krátkou přednášku, po níž bude debata. Programové jednání bude se díti německy; účastníkům jinonárodním bude však dána příležitost ku zvláštním schůzím.

Kdo složí 10 K za kongresovou vstupenku, obdrží jednotlivé sešity zmíněných dvou publikací hned jakmile vyjdou — bez dalších poplatků. Aby byly hrazeny kongresové výlohy, budou vydány ještě další vstupenky, a to: pro podporovatele à K 20.—, pro příznivce à K 100.—.

Adressa ubytovacího komitě zní: Wohnungskomitee des Eucharistischen Kongresses, Wien I., Stephansplatz.

Protectorát přijal vídeňský kardinál Dr. Frant. Nagl. Rakouský episkopát se dá zastoupiti oficiálně svým delegátem a jednotlivé rakouské diecése vyšlou po jednom delegátu.

Blíže zprávy podá: Das Sekretariat des Kongresses für Katechetik, Wien III., Pfarrhofgasse 1.

Za předsednictvo jsou na svolání podepsáni: Prael. dr. Jindřich Swoboda, c. k. dvor. rada, prof. pastorálky c. k. univ. ve Vídni, Dr. Josef Götter, prof. paedagogiky a katechetiky c. k. univ. v Mnichově, kan. Jul. Kunde, městský děkan a farář u sv. Alžběty ve Vídni a dr. Antonín Weber, prof. lycea v Dillingen.

\* \* \*



## LITERATURA.

Úvodní díla filosofická z roku 1911. Čilý zájem filosofické záhady jeví se v poslední době stálým vzrůstem „Úvodů“ do filosofie, zvláště v literatuře německé. Výtečné dílko v tomto směru vydal známý katolický filosof Otto Willmann, *Die wichtigsten philosophischen Fachausdrücke*, jež za kratičkou dobu dočkalo se 2. vydání. Nejdůležitější pojmy filosofické jsou tu osvětleny pérem mistra. — Také dílo Fr. Klimkese, *Die Hauptprobleme der Weltanschauung* má v krátké době druhé vydání. Obě tyto práce psány jsou se stanoviska přesně katolického. — Kniha Georga Simmela, *Hauptprobleme der Philosophie* chce sice býti dílkem propagačním a populárním, ale předpokládá u čtenáře příliš mnoho; jest to spíše spis pro odborníky nežli spis úvodní. — Spíše theologickou než filosofickou jest práce Heinricha Straubingra, *Grundprobleme der christlichen Weltanschauung*. — V jazyku českém vyšla nedávno kniha Dra. Jos. Kratochvila „Úvod do filosofie“, o které přinášíme výše posudek z pera povolného kritika p. Lad. Zamykala.

**Nové spisy o dějinách filosofie.** Nejjednodušším uvedením do filosofie jest studium dějin filosofie. Podobná díla jako jest dílo Rud. Euckena, *Lebensanschauungen der grossen Denker*, jež nedávno vyšlo v devátém, opraveném vydání, zůstanou vždy hlavním zdrojem vzdělání filosofického. S vytříbeným smyslem pro velkolepou syntesu uvádí nás autor na výši hloubání filosofického a připravuje, třebaš nevědomky, cesty k porozumění pravd křesťanských. — Franz X. Kiefl v díle, *Der geschichtliche Christus und die moderne Philosophie* ukazuje, jak hanebně nefilosoficky počínali si spisovatelé od Strausse po Drewse, kteří chtěli v Kristovi spatřiti pouhý mythus. — Velké dílo Friedricha Klimke, *Der Monismus* projednává všechny různé směry materialistického, spiritualistického, transcendentního i noetického monismu, při čemž ukazuje sčtlost přímo úžasnou. Zná každé nejmenší dílko i práce časopisecké. Je to opravdová zbrojnice pro budoucí velký boj o světový názor. — Spis Rudolfa Eislera, *Philosophen Lexikon* jedná o životě, dílech a učení starších i současných myslitelů. Je psáno dosti objektivně, ale údaje literární nejsou úplné. — Zminky zaslouží také Kirchnerův *Wörterbuch der philosophischen Grundbegriffe* v novém zpracování Karla Michaelise.

**Hlavní světové revue paedagogické.** Nejlepší paedagogické revue mají Angličané a Němci. Bohaté zprávami i dobrými články paedagogicko-filosofickými jsou: The pedagogical Seminary a The journal of educational psychology. V některém z příštích čísel „Vych. Listů“ podáme kratičký obsah některých významnějších článků z těchto revuí. — Z německých jmenují zvláště Pädagogisches Archiv, Pädagogische Blätter a Zeitschrift für Philosophie und Pädagogik. — Z italských nejdůležitější jest Rivista Pedagogica a Rivista di peda-

gogia correttiva — Bollettino della Società reale per l'educazione correttiva dei minorenni dell'antico Regno Sarde. Příště pojednáme o některých člancích výborně řízených těchto revuí. — Z francouzských revuí nejrozšířenější jest L'Éducateur moderne, jež velmi pilně si všímá vychovatelského ruchu také ve státech cizích. Z posledního čísla na př. zajímavý jest článek „Le problème de l'éducation nouvelle en Chine.“ — Ze španělských revuí paedagogických jmenují Archivos de pedagogia y ciencias afines a El monitor de la educación común. — Slovanských revuí paedagogických všímá si náš časopis již dávno: polského časopisu „Wychowanie w domu i szkole“, jež vychází již pátý rok ve Varšavě a hrvatkých „Kršćanska Škola“ a „Preporod“ vedle slovinského „Pedagoški letopis.“

**Psychiatrische Vorträge für Ärzte, Erzieher und Eltern.** — Von G. Anton — Berlin 1911 — 2 M. — Přednášky tyto pojednávají: I. O hnutích mysli u lidí zdravých a nemocných. II. Duševní epidemie dříve a nyní. III. Duševní utváření dítěte a jeho zručnosti. Alkoholismus a dědičnost. V. O vzniku a ošetřování epilepsie. — Spis je výtečně způsobilý přísně věcným a lehce pochopitelným podáním látky, aby rozšířil zájem a pochopení projednávaných otázek i daleko za odborné kruhy vědecké, pro něž je určen, a lze četbu jeho doporučiti vzdělavcům všech stavů, zvláště však vychovatelům mládeže.

**Dr. J. Kratochvil, Úvod do filosofie.** V Olomouci 1912. Nákladem R. Prombergra. Cena 4 K. Z péra Dra Jos. Kratochvila máme již pěknou řadu vážných prací filosofických. Vzpomínám jen letmo na „Problém duše v řecké filosofii<sup>1)</sup>“, na „Záhadu spirítismu<sup>2)</sup>“, na „Záhadu Boha ve filosofii antické<sup>3)</sup>“, na „Pojem a význam mystiky<sup>4)</sup>“, na „Dnešní otázky filosofické<sup>5)</sup>“ a na Senekovy rozpravy, odhližeje úplně od článků, studií a essayí v „Novém Životě“, „Vychovatelských Listech“, „České Mysli“, „Novém Věku“, „Meditacích“, „Novém Obzoru“, „Hlidce“, „Obrození“, „Našinci“ a v jiných revuích českých i cizích. A vše to bylo přípravou, cestami a cestičkami k poslední knize, krátce před Vánoce vyšlé, k „Úvodu do filosofie<sup>6)</sup>“, po němž mají co nejdříve, snad letos již, následovati „Dějiny středověké filosofie“. Věru, na mladého právě třicetiletého muže čestný a zajisté obdivuhodný kus práce.

V dru Jos. Kratochvilovi máme — odvažují se to říci — prvního laického filosofa katolického vůbec, jež snaží se, stoje pevně a neochvějně na principech katolické víry a katolického náboženství, vytvořiti si svůj filosofický system, jíti svou vlastní, odlišnou a probitou cestou. Prozatím ovšem zůstává u dra Kratochvila při snaze, při nábězích, tak že se neodvažují tvrditi, zda v tomto směru bude nutno kdysi hledati těžiško díla jeho anebo zda spíše v historii filosofie. Ohlašuje sice v poslední své knize nové období ve vývoji filosofie, ukazuje se jako nadšený horlitel pro novoidealism — dlužno mu v tom u nás přiznati primát — ale pouze referuje o něm, jaký je a odkud přijíti a čím bude, kreslí jeho obraz v hrubých konturách, ale jeho logickou stavbu neprovádí.

„Cílem a snahou novoidealismu je jak návrat k minulosti, tak také přizpůsobování se přítomnosti. Ve filosofii antické i v myšlenkových hloubkách středověku probírali chce nepřebírané poklady moudrosti a krásy. Při tom však nemíni nijak se zastaviti a

<sup>1)</sup> Vyšlo v Ivančicích. 1906. Otisk z „Vychovatelských Listů.“

<sup>2)</sup> Kritická studie. V Ivančicích. 1907. Otisk z „Vychovatelských Listů.“

<sup>3)</sup> V Praze. 1908. Nákl. „Meditací“. Cena 2.40 K.

<sup>4)</sup> V Praze. 1908. Nákl. „Meditací“. Cena 1 K.

<sup>5)</sup> V Praze. 1908. Nákl. „Meditací“. Cena 3.60 K.

<sup>6)</sup> V Olomouci. 1912. Nákladem R. Prombergra. Cena 4 K.



viděti tu vrchol lidského ducha. Naopak! Postupovati chce novoidealism stejným krokem s dobou, přizpůsobiti se chce novým formám životním, se zájmem chce sledovati vše velké, vznešené a dobré, ať objeví se kdekoliv. Smělou syntesou spojití chce exaktní vědy duchové s učením Kristovým, nové zapáliti ohně na výšinách věd a umění, nové otevřiti perspektivy duchům lačnicím po pravdě a kráse. Činnost lidskou dob minulých i doby dnešní zladiti hodlá v mohutnou harmonii a vytvořiti tak filosofii všelidskou, jednotnou, obecnou. Philosophia perennis, velká synthesa filosofická, píseň míru, jednoty a lásky — toť snaha a úkol novoidealismu“.

Na kolik bude dr. Kratochvilem hlásaný novoidealism systémem původním, osobitým a samostatným, ukáže nám opět analyza jeho, jakmile bude podrobně a v celek vypracován. Prozatím víme, čím novoidealismus nebude a s kterými systémy bude v čirém a přímém rozporu.

V „Úvodu do filosofie“ nebylo ovšem možno novoidealismem tak se zabývati, aby o něm mohl býti pronesen úsudek. Rámec a disposiční založení knihy toho nedovolovalo. „Úvod do filosofie“ myšlen je totiž jako příručka, kompendium, stručné, ale přec jen vyčerpávající svou látku a vše podstatné vystihující a vyzdvihující, pro ty, kdož v ducha a vývoj filosofie od nejstarších dob až po naše doby vniknouti chtějí. Účelu knihy autor dosahuje přesným rozčleněním chronologickým i věcným a myšlenkovým jednotlivých kapitol. Mimo to předností a vynikající vlastností knihy je, že provanuta je duchem pozitivního názoru křesťanského, duchem věřícího katolicismu. Co jediné mne na ní nespokojuje, co jediné mně v ní vlastně chybí, je upozornění byt i dvěma nebo 3 větami, že ty či ony názory toho či onoho filosofa jsou se stanoviska katolického nesprávné a zavržení hodné. Bylo by to v zájmu méně sečtělých čtenářů.

Dr. Kratochvil usiluje též nenápadně o vytvoření českého filosofického názvosloví. Daří se mu to i nedaří, poněvadž úsilí své neprovádí důsledně a všude. Sloh je prostý, průzračný a český.

Mám-li se vrátiti ještě k rozčlenění knihy, tož vychází autor od vymezení základních pojmů filosofických a jejich vzájemného poměru, načež sleduje vývoj myšlenky filosofické v Orientě, Řecku, v křesťanství, za doby otců církevních, scholastiků a mystiků a konečně v době nové a nejnovější. Na to přikročuje k synthese budoucnosti, mluvě o jejím jádru filosofickém, novoidealismu a duchu filosofie. Pravý a zdravý duch filosofie shledává v tom, že filosofie béře si za úkol naléztí soulad mezi vědou a vírou, mezi kulturou a náboženstvím, pravdou a dobrem, hloubáním a uměním, filosofii dávnou i snahami nové doby. Pravý duch pravé filosofie touží a práhne po všelidskosti, jednotnosti, harmoničnosti a obecnosti.

Knihu uzavírá oddíl věnovaný vývoji a snahám české filosofie. Tomáš ze Štítného, Petr Chelčický, Matouš Konečný, J. A. Komenský, Smetana, Klácel, Hanus, Durdík, Hostinský, Masaryk, Drtina, Krejčí, Čáda, Mareš, Vychodil, Pospíšil, Kadeřávek a j. docházejí povšimnutí. O duši české praví autor, že od prvých počátků samostatného hloubání filosofického až po dobu dnešní byla silně nábožensky založena, že až dodnes ukazuje sklon k náboženství a mystice. To je mu pevným důkazem, že filosofii budoucnosti může býti v Čechách jediné novoidealism, jenž překoná bezvěří . . . Kéž je tomu tak!

Co říci o knize ještě? Vypravena je pěkně, má ukazatel jmen, zdobí ji 3 obrazy: Raffaelova Škola athenská a Disputa a Rembrandtův Filosof a věnována je památce zakladatelů české filosofie: Tomáše ze Štítného, J. A. Komenského a Jos. Durdíka.

LADISLAV ZAMYKAL.



**České dějiny.** Dílu I. část I. Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha. Napsal *Václav Novotný*. (Laichterův výbor nejlepších spisů poučných. Kniha XXXVIII.) V Praze 1912. Stran 782 a XIV.

Od let voláno bylo mezi pěstiteli českých dějin po revisi nebo novém vydání českých dějin, poněvadž v historii české od dob vydání Palackého dějin rádo a úspěšně bylo pracováno a nové prameny k domácím dějinám vydávány. Následkem toho mínění starší a nesprávná byla nahrazována pravděpodobnějšími a věrohodnějšími teoriemi. Práce dobrá, řekněme, monografická se hromadila, a každá sporná otázka ve starších dějinách českých našla své pěstitele a byla se všech možných hledisk řešena třeba ne vždy s úspěchem.

Drobné literatury dějepisné se tedy od let nahromadilo mnoho. Čekalo se jen na muže, který se odváží všechno to jako dobrý vojevůdce ovládnouti a zpracovati v nové dějiny české tak, aby se poznalo, čemu se má věřit, co je pravdivé, co pravděpodobné a co bludné. Tomu přání a potřebě vyhověl univ. professor českých dějin na české universitě v Praze dr. *Václav Novotný* svými *Českými dějinami*, jichž I. díl nedávno vyšel.

Dle toho, co nám posud podal, zdá se, že nezklamal mínění a že úkol, v který se uvázal, splní, a zásluha, jaká za tak záslužný a ohromný čin mu právem náleží, mu neujde. V I. dílu na 737 stranách vypravuje nám *Dějiny české od nejstarších dob až do smrti knížete Oldřicha r. 1034*. Celý tento I. díl obsahuje mimo předmluvu spisovatelovu (str. V.—XIV.) dvě knihy. Každá kniha se dělí na hlavy. Povšimněme si tedy napřed obsahu.

V úvodě (hlava I.) pojednává spisovatel o periodisaci dějin českých před Palackým a po něm a podává nám sám s odůvodněním svoje rozdělení, jímž se řídit chce. Na to začíná vlastní dějiny výkladem, pokud archaeologie může dějepisci prospěti. Existence člověka v Čechách je již v době diluvialní zaručena (str. 31). Probírá nejstarší zprávy dějepisců řeckých a římských o našich zemích až se zastavuje u prvně historicky dokazaného národa keltického Bojů, kteří asi v II. stol. př. Kr. osadili země české a ustoupili zvolna asi mezi r. 63—60 př. Kr. kmenům germanským, kteří nad Boji zvítězili a jejich sídla — Markomanné zaujali. Čechy tenkrát dostaly jméno Boio-haemum. S Markomanny přišli i Quadové na Moravu.

Vojevůdcem Markomannů byl Marobud, který znal dobře vojenství z Říma a svou chytrostí a udatností se stal králem jejich. Sídlel na hradě u Stradonic u Berouna. Myšlenkou Marobudovou bylo zbudovat velkou říši germanskou vedle říše římské, která by žila ve shodě s Římem. Ale tento plán se mu zcela nezdařil. Od ctižádostivého Germana Armina nejistě asi r. 17. po Kr. byv poražen, ztratil Marobud důvěru Germanů, kteří ho opouštěli. Když Katvalda, gotský král, hrad Marobudův přepadl, hledal tento ochrany u Římanů. Císař Tiberius ho ubytoval v Raveně, a tam Marobud r. 36—37 po Kr. zemřel. Prameny po smrti Marobudově mlčí, ale to neznamená, že by Markomanné a Germani utichli. Spisovatel používá mapy Ptolomejovy a popisuje dle ní sídla Markomannů a kmenů germanských v zemích českých. Jejich města (*poleis*) nejsou města, ale obchodní stanice, tržiště (viz str. 103. a sl.).

Ještě jednou hrozivě vystupují Markomanné ze císaře Marka Aurelia ve válce Markomannské, který celý skoro život ve válce proti nim ztrávil. Quady v letech asi 171.—172. po Kr. porazil, působil tu „zázračný“ déšť, v němž se vidí tradice křesťanská, že totiž v XII. legii čili Melitenské byli křesťané-vojáci, kteří umírali únavou a žízni; klesli na kolena k modlitbě, čímž nepřítel byl překvapen, sobě vyprosili osvěžení a nepříteli zkázu (str. 121.). Za císaře Commoda uzavřen s Markomanny mír. Po druhé tradice kře-

sfanská ukazuje do zemí českých, že okolo r. 395. po Kr. Fritigil, chof markomannského krále, uvěřila v Krista.

Vpád Hunů způsobil mezi germanskými kmeny hnutí, zv. stěhování Germanů a zároveň přivodil jejich závislost na Hunech. Účast Markomannů na polích Katalaunských není prokázána (str. 153). Nejspíše se Markomanné vystěhovali po velkých porážkách od Římanů do sídel v Pomohani a jen jedna větev zůstala v Potisi (156).

Quadové s Vandaly částečně odešli do j. Španěl a Afriky. Zbytky jejich kryje jméno Svebů, tak jako zbytky Markomannů zase se ukrývají pod jménem Bavorů. Spisovatel věří, že z Čech pochodící Markomanné značí jméno: Boiohemo-Bajovaru-Bavor (159). V 6. století existuje jen jméno Bavorů a jsou poddáni Frankům od r. 554. Po odchodu Markomannů byly Čechy prázdné, ale snad jen na chvíli, časem byly průchodištěm Langobardů, když táhli od dol. Labe do Uher.

V knize II. vypisuje spisovatel dějiny české od vystoupení Slovanů do knížete Oldřicha.

Promlouvá nejprve všeobecně o Slovanech, kteří se nejpozději dostávají do dějin. Mluví o pravlasti Slovanů v Zakarpatí, o etymologii slova Slovan od slovo. Před 6. stoletím není v Čechách o Slovanech zmínky. Zavrhuje starší mínění Palackého, že po bitvě Katalaunské, přišli do Čech. Slované do nových sídel přicházeli buď dobrovolně neb nuceně vedeni od Avarů, což se však nedálo bez bojů. I Čechové byli od Avarů krutě podrobeni, až je vysvobodil z poroby Samo (teprve od 18. stol. víme o něm), francský kupec, který se osvědčil v boji proti Avarům a stal se za to králem. Proti svobodné říši Samově pak pořádána byla výprava od krále Dagoberta francského, který však poražen. Okolní Slované od Sama byli podmaněni; říše Samova byla zbudována na násilí a proto se také po jeho smrti neudržela.

Kapitola o době báječné je příliš odvážná. Tvrzení, že vše je vybájeno, vymyšleno, je až příliš odvážně řečeno. Tak odvážným falsifikátorem Kosmas přece nebyl, který jinde mluví pravdu a je věrohodný. Nelze tak snadno slovy „patrně“, „asi“, „jak se zdá“, vše vyvrátiti vždyť slova ta nezdaří se býti mocnější než tradice, z níž Kosmas svoje vypravování čerpal. Pak není nic pravda: Co slovo Čech je, neví se, snad znamená člověk. Říp že je uměle Kosmou konstruován, Krok není historickou osobou ani tři jeho dcery, že jsou výmysly kronikáře. A přece málo jmen ženských je za doby Kosmovy tak pojmenováno jako tři dcery Krokovy, víme to z pramenů, odkud jména ta vzal? Dokonce tvrzení, že Libuša není žena, že je muž (248), bylo však spisovatelem odmítnuto. Můžeme říci, že žádná kapitola z našich dějin nebyla tak bujnou fantasií odvážně dotčena, jako právě tato, o níž se všeobecně říkalo, že je to báječná doba dějin českých. Mínění tu nebude jednotné a mnoho bojů to bude státi. J. Přemysl je nehistorická osoba a ze sedmi knížat nástupců jen snad Neklan pravdivý. O této době víme jen potud, pokud se říše francská s říší českou stýkala za Karla Velikého. Do roku 805 a 806 spadá dvoje jeho tažení do Čech; Čechové se poddali a platili poplatek, ale je n někteří z Čech, aby nebyli obtěžováni. Roku 845 přišlo 14 knížat českých do Řezna a přijalo křesťanství.

S povděkem vzpomínáme, že ve hlavě III. povšimnuto bylo pilně spisovatelem říše Velkomoravské tak, jak na něho, rodem Moravana, se slušelo. Jméno Moravanů objevuje se poprvé roku 822. Sjednotitelem moravských kmenů je kníže Mojmir, který, ač pohan, křesťanství nebránil. Za Mojmíra žil v Nitře Pribina jako vévoda a dával kostely křesťanské budovat, ač sám také byl ještě pohanem. Po jeho vypuzení do Dolní Panonie je Mojmir jediným knížetem na Mor. a Slovensku. Ale roku 846. Ludvík Němec ustanovil synovce Rostice—Rostislava. Tomuto, který byl již křesťanem, se přičítá úkol osamostatnit Moravu od říše francské. Rostislav je muž politicky myslící a státnicky jednající,

není násilník. On poznal politický význam křesťanství a proto chtěl Moravu nejen politicky, ale i nábožensky učiniti neodvislou od říše francské. Když žádosti jeho o slovanské věrozvěsty v Římě nevyhověli, obrátil se do Cařihradu. A r. 863. sv. Methoděj a Konstantin přišli na Moravu a byli uvítáni Rostislavem a jeho synovcem Svatoplukem. Za tři a půl léta byla jejich činnost zjevná, ale byla také trnem v očích biskupům bavorským. Proto odešli do Říma k papeži Mikuláši I. dokázat, že nejsou nakaženi bludem Fotiovým. Na cestě Kocel, syn Pribinův, v Dol. Paňonii přidal jim žáky k vysvěcení na kněze. Ale než přišli do Říma, papež Mikuláš zemřel, a nástupce Hadrian II. je roku 868. slavnostně uvítal. Žáků celkem sedm i laik Methoděj bylo vysvěceno, a Konstantin jmenován biskupem. Ale on vstoupil do kláštera, dostal jméno Cyrill, a bratr jeho Methoděj teprve stal se biskupem po jeho smrti.

Roku 869. vracel se Methoděj s bullou papeže Hadriana zaslanou Rostislavovi Svatoplukovi a Kocelovi, že slovanská bohoslužba se schvaluje. Zde Novotný se staví na stanovisko Snopkovo, jehož má za pilného znatele otázky cyrillo-methodějské, a obhajuje pravost této bully proti nařčení, že je falsum. Ale Methoděj nedošel na Velehrad, sídlo Rostislavovo (byl snad na místě nyn. St. Města u Uh. Hradiště), neboť na Moravě byla válka. Method zůstal u Kocela, který papeži navrhl, aby Methoděj stal se arcibiskupem panonským (r. 870.). Toto však bylo kamenem úrazu, poněvadž arcibiskup salcburský a biskupové bavorští viděli se zkrácení na právu diecesalním. Odtud zášť jejich dále proti Methodějovi. Teprve po válce Methoděj přišel na Moravu, kde našel změněné poměry. Místo Rostislavovo zaujal Svatopluk. A tak padl Methoděj znova do rukou nepřátel-kněží. Byl odvléčen do zajetí do Němec, a Svatopluk tomu nezabránil, poněvadž nemohl a nechtěl. Za nedlouho Svatopluk obviněn z nevěry a sám uvězněn. Teprve od r. 871. je Svatopluk pánem Moravy. Ženu měl asi z Čech, snad sestru Bořivojovu. Mezi Svatoplukem a Ludvíkem Němcem se poměr upravil teprve ve Forchheimě r. 874., kde Svatopluk slíbil věrnost a poplatek. Také Čechové tam přijali poplatnost. Za to však se stal Svatoplukovi ústupek ve věcech církevních.

Methoděj na domluvy a hrozby papeže Jana VIII. uveden ze zajetí do své diecese. Ale papež prohlásil Paňonii, že patří pod svrchovanost římské kurie, a zakázal konání bohoslužby slovanské r. 879. (str. 362.). Methoděj neposlechl asi zákazu slov. liturgie a tak dal Svatoplukovi a lat. kněžím do rukou zbraň proti sobě. Lat. kněží (Viching), kteří obléhali Svatopluka, vyličili mu svou nenávisť proti Methodějovi jakožto dogmatický spor, jemuž Svatopluk nerozuměl a proto se ptal papeže, který mu r. 879. radil, aby se držel latinské bohoslužby a diví se, že Methoděj jinak učí než v Římě slíbil. A proto také Methoděj byl do Říma r. 879. povolán. Bulle pap. z r. 880. *Industriae tuae* se přiznává víra. Methoděj vrácen na Mor. jako arcibiskup, Viching má býti biskupem Nitranským a poslušen Methoděje. Ale Viching neposlouchal arcibiskupa Methoděje a Svatopluka podváděl, říká, že nemá býti poslušen, ač opak papež Svatoplukovi potvrdil. Víc a více přibývalo neshod mezi Methodějem a Svatoplukem, a cesta Methodějova před smrtí do Cařihradu vzbudila nové podezření Svatopluka. Methoděj před smrtí r. 885. jmenoval ještě svým nástupcem Gorazda znalého v lat. knihách. A téhož r. 885 papež Štěpán bullou nařizuje, aby Vichinga poslouchali, ne Gorazda, on že má býti jeho nástupcem. Zároveň se zapovídá slov. liturgie, jen výklad evangelia a epištoly slovansky se ponechává. Viching samozřejmě uředníky Methodovy pronásledoval, a ti opustili asi r. 888 zemi. Viching však z osobních zjištěných důvodů vystoupil z kancelářských služeb Svatoplukových a vstoupil k nepříteli Svatopluka Arnurfovi roku 894. Ale toho r. také Svatopluk zemřel.

Mezi syny jeho markrabě Aribu rozséval nesváry, štvál je proti sobě. Mojmir II. chtěl uspořádati církev moravskou a žádal o to papeže Jana IX., který poslal na Moravu

trí biskupy, ale proti tomu povstali opětovně arcib. salcburský a biskupové pasovští s protestem, že Morava patří k Pasovu. Více známek z křesťanství na Moravě není. Myslí v říši francké jsou obráceny k Maďarům, kteří navštěvovali i Moravu. Aby ji Mojmir II. uhájil, spojil se přátelsky s říší německou, ale r. 908 Morava přece podlehla nájezdům Maďarů (433), ne r. 906-907.

Ve hlavě IV. jedná spisovatel o počátcích křesťanství v Čechách až do Boleslava I. Kníže Bořivoj je první křesťanský kníže, pokřtěn byl po r. 874 asi r. 880-885. Založil první křesť. kostel v Čechách na Levém Hradci u Prahy. Manželka jeho sv. Ludmila ze Pšovánů. Zanechává po sobě syny Spitihněva, jenž zavádí do Čech kněze latinské a Vratislava (905-921). Vedle panství Přemyslovského trvá rozsáhlé panství Slavníkovců. Za slabých králů německých poměr říše české k říši německé fakticky přestává. Nástupce Vratislava je sv. Václav (921-929.) Za jeho nezletilosti vládne matka Drahomíra, jež nenávidí sv. Ludmilu, u níž mladý Václav žije bohubilý život. Aby zbavila Václava jejího vlivu, dává ji zardousiti. Když sv. Václav dospěl, ujal se vlády v Čechách. Bratr jeho vládychtivý Boleslav žije na svém údělu. Teprve r. 929. vypravil se Jindřich I. Ptačnick až do Prahy. Václav se mu poddal a uvolil se platiti starý poplatek. Tak zajistil Čechám aspoň pokoj a klid, což bylo pro rozvoj panství českého dobrodiním. Ale oposice, která nerada viděla svého knížete žiti duchem askese dle pravidel mnichů clügnyacenských a již v čele byl bratr Boleslav, neporozuměla tomu kroku. Když Václav dlel u bratra Boleslava na hradě Boleslavi, byl od vrahů napaden a hledaje asyl v kostele v pondělí 28. září r. 929 zavražděn. Bratr Boleslav ujal se vlády a kněze Václavovy vypudil. Sám však r. 950 podal se králi Otovi I. a Čechy zase staly se lénem říše něm. pod dozorem bratra Ottova Jindřicha Bavorského.

V hlavě V. vypravuje se o vnitřním stavu země české do 10. století. Pramenů do té doby je málo, a tu soudí spisovatel z poměrů po 10. století zpětně také na stav vnitřní před dobou bezpečně zjištěnou. Probírá jednotlivé složky života starých Čechů od rodu, rodiny, přechází rozvrstvením obyvatelstva dle zaměstnání — poláři a pastevcí — k jednotkám správního zřízení a těmi vidí ne župy, ale zřízení hradské. Hrady s jejich úřednictvem považuje za starší než z dob Boleslava I. Dotýká se také úřednictva na dvoře knížecím, zemanstva, otroků, jedná o sněmech, o církevním hospodářství, o volbě knížete, biskupa, o obchodě staročeském a o prvních mincích (z doby Boleslava I.) Kapitola ta je vhodnou pro poznání vnitřních dějin, třeba že ve všech částech nenajde souhlasu.

V hlavě VI. pojednává spisovatel o říši české za vlády Boleslavovců. Čechy za Boleslava I. byly lénem říše německé, ale postavení jich bylo zcela zvláštní (minění Kalouskovo proti Palackému se přijímá.) Boleslav I. v roku 955. dobyl nazpět Čechám Moravy od Maďarů a i Slovenska. Stanoví se rozsah říše české, i Krakov k ní patřil. Styky Čechů s Poláky se vyličují, Doubravka, dcera Boleslavova, stává se manželkou Měška polského a přivádí světlo křesťanství do Polska, které má v Poznani dříve biskupství než Čechy. Biskupství v Praze teprve roku 973. založeno za Boleslava II., ač se o to staral již jeho předchůdce. Prvním biskupem je Dětmar, kaplan Boleslava II., a po jeho smrti roku 982. stává se jím z rodu Slavníkovců, jehož dějiny a rozsah panství v Čechách se popisují, světec sv. Vojtěch, nadšený, aby zůstala dále shoda mezi panstvím Boleslavovým a Slavníkovců. S opravdovostí a s nadšením světce chápe se Vojtěch práce, a záhy sláva jeho zaléhá i na Moravu a do Uher, kde pokřtil Štěpána, syna Gejzova. Ale jeho nadšení nikdo v Čechách nerozumí, vidí se osamocen a jde do Říma chce až do sv. země, ale na Monte Casino mu cestu do sv. země rozmluví, a proto žije mnišský život. V klášteře najde ho jeho nejlepší přítel „asketa v purpuru“ Ota III. Po druhé má se Vojtěch vrátiti do své diecese, ale vrací se nerád a řídí se radou císařovou,

aby stal se missionářem, což on rád bere na svá bedra a děkuje Bohu, že s něho sňal břímě biskupské. Mezi Prusy 23. dubna r. 997 zemřel. Zatím, co on v cizině byl, došlo ku konfliktu mezi Slavníkovci působením Vršovců a mezi Boleslavem II., až celý rod Slavníkovců vyjma Soběslava byl vyhuben a panství jejich r. 995 připadlo Boleslavovi II. On je skutečným pánem celých Čech.

Za Boleslava II. došlo přičiněním sv. Vojtěcha k založení kl. Břevnovského r. 993 a ku konci života založil ještě klášter na Ostrově na Sázavě, jež ve skutek uvedl syn a nástupce jeho Boleslav III. Ryšavý. Je to temný stín v dějinách našich, a spisovatel stává se jeho obráncem, snaží se jej omluviti a dokázati, že snad byl lepším než jej dějiny učinily. Je to doba zmatků, ve které on je ředitelem české politiky. Neměl synů a Vršovci snažili se rozmíchatí nespáry mezi bratry, myslíce na to, že by jim mohl připadnouti trůn. Vylíčeno vypuzení bratří Oldřicha a Jaromíra, který vyniká svou passivní povahou proti odvážlivějšímu a násilnému Oldřichovi. Boleslav III. zahynul v Polsku byv oslepen, a pánem říše české se stal Boleslav Chrabrý, ale ne na dlouho. V poslední kapitole vypsána je historie panování Boleslava Chrabrého nad Čechy, pak panování bratří Oldřicha a Jaromíra, o klášteře Sázavském. R. 1029 syn Oldřichův ze ženy Křesinovy Boženy, Břetislav dobyl Moravy na Polácích po smrti Boleslava Chrabrého za Měška II. „Líného“, jemuž ten přímětek neprávem se dává. Oldřich r. 1034 náhle umřel při hostině, co bratr jeho ubohý Jaromír oslepen sdílí smutný život na hradě Lysé.

Ku konci dějin přidány jsou tři exkursy, pak přehled osob a věcí na str. 749—782. Do textu je vloženo 16 obrazů a 4 přílohy.

Celkem lze se o dosavadních Dějinách českých od profesora Novotného vyjádřiti s pochvalou. Viděti, že dovedl mistrovně a s rozvahou z různých mínění a teorií dějepisných to nejlepší a nejpravděpodobnější vybrati a že se nestydí a neostýchá své mínění ani nejlepším přátelům říci a je obhájeti. V tom jeví se u spisovatele kus objektivního nazírání. V dějinách použil vši literatury, již v poznámkách četně registruje a správně jí užívá s poukazem třeba odchylného mínění. České dějiny Novotného podníti ještě další pracovníky k prozkoumání otázek, které označeny jsou za záhadné, což bude zase snad ku prospěchu domácích dějin. I po stránce vnější jsou Dějiny tím nejlepším ozdobeny. Na slušném papíře je zřetelný tisk, a na každé stránce jsou indice, o čem se tam pojednává a i rok udán k vůli snadnější orientaci v knize. Tak jak se nám I. díl podává, je zcela vzdělaným kruhům přístupný, a snad najde se brzy spisovatel, který napíše a vyloží širokým vrstvám populárněji, co nového v Novotného dějinách jest. Aspoň I. kniha nenajde v širokých vrstvách mnoho čtenářů bez určité historické erudice. Jinak „České dějiny“ Václava Novotného rádi doporučujeme jako jednu z nejlepších prací naší české historie.

DR. SEVERA.

*Prof. Dr. V. Sterzinger* **Knihy česko-německé konversace.** Sešit 20. za 40 h. Obsah VII. Čas. Letopočet, Století, Rok, Kalendář atd. — VIII. Světlo a oheň. Světlo. Osvětlení, Plyn, Lampa, Svička atd. Doporučujeme.



individuality a to jest jejich nejsympatičtější *raison d'être*. Zahrání jejich nečiní žádných obtíží hráči poněkud školenému, má-li jen poněkud rytmického smyslu a můžeme je našim pianistům co nejlépe doporučiti. Úprava jest velmi vkusná a cena neobyčejně mírná.

**Vůz u lesa**, povídka pro mládež od Karla Scheinfluga vyplňuje třicátýdevátý, tudíž nejnovější svazek „Osení“, knihnice určené pro školu i dům. „Vůz u lesa“ je beze sporu velmi dobrou prací, jež snadně hovoří podmínkám, uměleckým, jako paedagogickým. Autor vystupuje touto knížkou poprvé jako spisovatel pro mládež, již dříve však věnoval řadu pozoruhodných belletristických studií v knize „Dílo“. Ostatně i povídku „Vůz u lesa“ přečtou si se stejným zájmem dospělí jako děti. Hrdinkou povídky je malá kramářova Józka, jež octne se v takových poměrech, že musí ztratit čas rodiče — starati se o své dva mladší sourozence, že musí býti hodně statečná a sebeobětavá, aby překonala všechno to zlo a nepřízeň, jež život před ní položil, jakožto těžké překážky. Knížka vyšla nákladem F. Topiče v Praze, (za 50 haléřů). — Jako svazek 38. vyšlo Karolina Světlá: Výbor ze spisů uspořádala a úvodem opatřila Marie Helmerová. Cena 90 h. Spisy V. B. Třebízského (lacině vydání pro lid). Svazek 29—31 po 20 h i s poštou.

**„Dějiny rakouského školství“**, které se zvláštním zřetelem na školství české vzdělala Dr. Alby Faimonová. Cena sešitu pouze 30 h. Upozorňujeme znovu na toto významné dílo v české literatuře a doporučujeme je k hojnému rozšíření. První tři sešity zašle na ukázkou každé knihkupectví a z nakladatelství Emila Šolce v Karlíně. — Upozorňujeme čtenáře svého listu na ukončenou „Slovenskou čítanku“. Je to nejcennější publikace, která v minulém roce vyšla. A není Čechem, není Slovanem kdo krásné toto dílo nenazývá svým majetkem. Projděte jen těch šest set stran a uvidíte tolik krásy, tolik života a tolik utrpení zároveň, že neodoláte četbě podobné. Je třeba „Slovenskou čítanku“ číst. Nestačí nám o Slovensku básnit a o něm horovat, je třeba také Slovensko poznat. To nám umožní četba čítanky. Hojnost ilustrací zdobí knihu. Doporučujeme ji co nejvřeleji všem knihovnám, školám, obcím i jednotlivcům, majícím srdce pro Slovensko. Objemné toto dílo stojí pouze 8 K, ve skvostné vazbě 10 K 40 h a vyšlo nákladem Emila Šolce dříve v Telči, nyní knihkupce v Karlíně.

**Ve vlnách života.** Obrázky veselé a vážné. Napsal Josef Brožek. Cena 1 K 50 h. V Praze, nákladem Cyrillo-Meth. knihkupectví Gustav Franci. Jméno Brožkovo je známo z různých kalendářů a časopisů českých i moravských, kamž od let přispívá. Souborně vydal nyní úhlednou knížku s titulním obrázkem, jejímž obsahem jsou črty bystře ze života kreslené. V první vlně života nadepsané „V prudkém víru“ líčí se zhoubný vliv demoralisujícího žida — naproti pak zušlechťující vliv náboženských pravd. Staří vojáci rádi si přečtou vojenský obrázek z r. 1757 s milostnou folií „Pokuta za zradu“ — pytláci ať na výstrahu si přečtou „Rychtáře Bařinu“. V povídce, „Kdo zvítězil“ vystupují odpůrci: Katolík a evangelík. Slušným žertíkem je obrázek „Chytrý obháje“. I v ostatních obrázcích je mnoho dobrého. Lze dobře doporučiti.

**Podstata, cíl a organizace okrašlování** — jest název cenného díla praktického, které sepsal známý pracovník v oboru tom, univ. profesor dr. Jan Urban Karník, a které právě vydáno bylo nákladem Svazu Okrašlovacího v Praze za podpory c. k. ministerstva orby. Jsou psány odborníkem ve věci té nad jiné povoláním, přináší nepostradatelné pokyny nejen pro okrašlovací a zalesňovací spolky, ale každý, kdo o krásy a zvelebení naší vlasti z jakékoli stránky se zajímá, nalezne tu s dostatek poučení o otáz-

kách okrašlování, zalesňování a ochrany domoviny se týkajících. Zvláště nyní, kdy uznává se všeobecně, že krása a úpravnost činí místa a kraje cennými a tím pro turistu lákavými, přichází dílo to jako na zavolanou. Cena K 1:50 — jest k jeho objemnosti (stran 304) i množství praktických rad a pokynů velmi mírná. Objednávky vyřizuje Svaz Okrašlovací v Praze I. Betlemské nám. (U Halánků). Těm, kdož se o otázky okrašlovací zvlášť zajímají nebo okrašlovací spolek založiti hodlají, pošle Svaz ochotně dílo to zdarma.

**Výchova silné vůle. Výchova ku práci a svědomitosti.** Ve sbírce přednášek a rozprav vydalo Dědictví Komenského v Praze. Napsal Ant. Munzar. Cena 48 haléřů. V nynější době existenčního boje, v němž slabý podléhá silnějšímu jest třeba vésti již od prvopočátku dětství ku práci, spolehlivosti a svědomitosti. Jest to úkolem rodičů i školy, oba činitelé musejí se sjednotiti, chtějí-li vychovati generaci se zdravým základem pro příští život. Jest to ukol na pohled snadný, ale ve skutečnosti těžký. Jest potřebí znáti dítě, jeho vlastnosti a potřeby. Pisatel uvádí čtenáře a zasvěcuje do potřeb dítěte i do způsobů, jakými tyto potřeby ukojiti.

P. Václav Smolík C. Ss. R. **O učení modernitův.** Encyklika J. S. papeže Pia X. „Pascendi Dominici Gregis“, nákladem Dědictví sv. Prokopa v Praze. Bohatství myšlenkové v knize uložené vysvitne z nadpisů několika kapitol: I. Část úvodní. § 1. Počátky a vývoj modernismu před vydáním encykliky. § 2. Jakého přijetí se dostalo encyklice „Pascendi“. II. Část Český překlad encykliky. § 1. Náboženská filosofie modernistů. § 2. Modernista věřící. § 3. Bohosloví modernistů. § 4. Dějepis a kritika dle modernistů. § 5. Modernistická apologetika. § 6. Modern. reforma atd. III. Část Vysvětlení a obhájení jednotlivých částí encykl. o učení modernismu. Cena 6 K 50 h.

## Matiční zubní pasta Libuše



svým nynějším složením jest tak zdokonalena, že dle úsudku odborníků řadí se mezi nejlepší přípravky zubní; nahradí velmi dobře podobné cizí výrobky, které v našich domácnostech jsou :::: zakořeněny. ::::

Používejte a rozšiřujte ve prospěch

Matices Školské!

Prodává se v lékárnách drogueriích a voňav.obchodech po

50 haléřích

Vyrábí a zasílá Alois Mikulášek v Brně.

## TISKOPISY

VŠEHO DRUHU V RYCHLÉM A MODERNÍM PROVEDENÍ A V DOBĚ NEJKRATŠÍ ZHOTOVUJE

KNIHTISKÁRNA  
**ROB. VESELÝ-HO**  
 VE STRÁŽNICI.

Doporučujeme - našim rodinám **Kolínskou cikorku.**